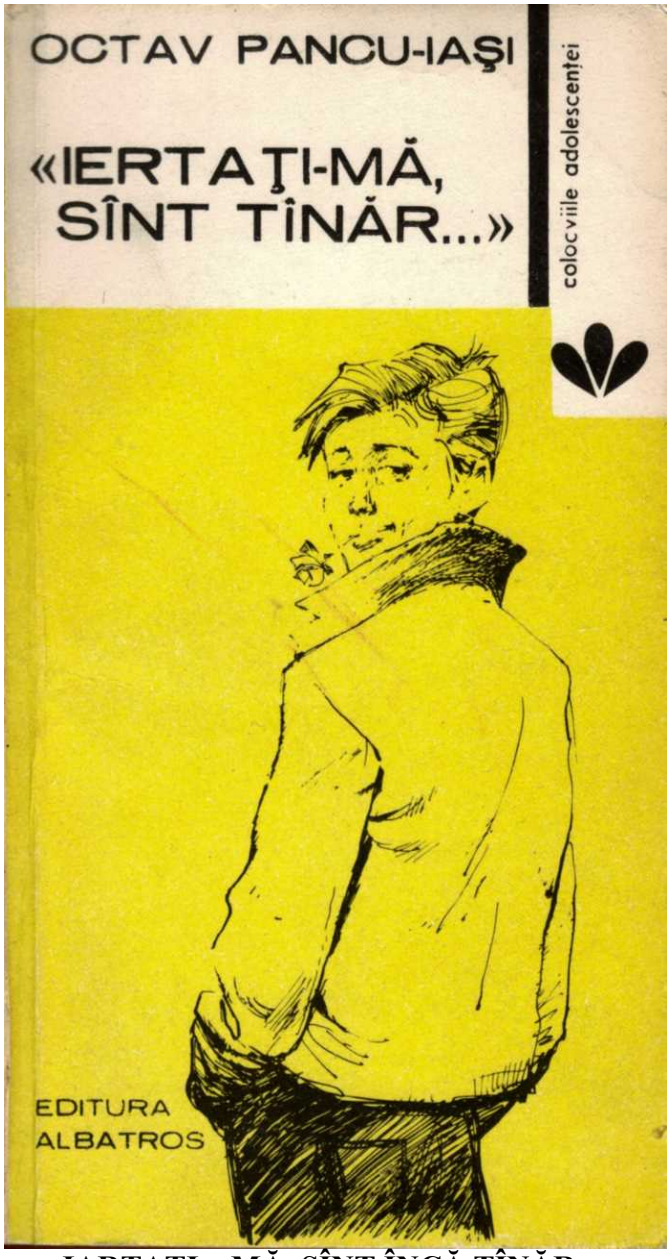

«IARTAȚI—MĂ, SÎNT ÎNCĂ TÎNĂR... »
OCTAV PANCU—IAȘI
(însemnări din caiete de drum)

„Iertaţi—mă, sînt tînăr" puteau fi, poate au şi fost ultimele cuvinte ale lui Octav Pancu—Iaşi, unul din cei mai colocviali şi adolescentini scriitori români, dispărut în plină amiază a vieţii. Destinul nu l—a lăsat să îmbătrînească, dar rareori în metabolismul primăverii a pulsat o mai tandră sfătoşenie. Pancu a fost cel mai bunic dintre tinerii lumii şi totodată cel mai copilăros dintre patriarhii ei. La intersecţia acestor zodii, unde năzdrăvănia este biciuită cu o mînă şi ţinută în hăţuri de alta, unde, jucînd şotronul, un picior e pe pămînt şi altul în stele, O. Pancu—Iaşi a fost copilul teribil şi amiralul literaturii noastre moderne pentru copii.

Subsemnatul a primit aceste file de la Alexandru şi Bogdan, copiii săi şi ai noştri, din „Are tata doi băieţi", din „Făt—Frumos cînd era mic", din „Cartea cu ochi albaştri", din „Scrisori pe adresa băieţilor mei", din „Nu fugi, ziua mea frumoasă"... Ucenicul le tipăreşte fără consimţămîntul autorului, nici măcar sigur că acesta i—ar fi şoptit blîndul său „Mersi. Mircea..." Cu certitudinea însă că o poate face el, în numele tuturor tinerilor cititori, colegii de o viaţă ai lui Octav Pancu—Iaşi: —Mulţumesc, Ţuţule!

MIRCEA SÂNTIMBREANU

Cuprins

SĂ MEDITĂM LA DESTINUL CĂRŢILOR 4
TINERI PE CARE I—AM CUNOSCUT 6
MOTIV DE SCUZA ? 8
AI TIMP SĂ TE PLICTISEŞTI? 10
FÎNTÎNILE 12
«PANACEU UNIVERSAL» 13
«CONTRACTAREA» MARIAJULUI ? ! 14
DIN DRAGOSTE... 15
«SĂRBĂTOAREA MAJORATULUI» 17
INGRATITUDINE 19
CULTURĂ PROFESIONALĂ 20
SETE 22
TIMP ÎNNOBILAT 23
SCARA DE HÎRTIE 25
FEBRILITATEA AFIRMĂRII 26
CERTITUDINI 30
MODESTIE 31
A DEPĂŞI UN EŞEC... 32
PLECÎND, MURIM UN PIC 33
NU NUMAI VISUL... 35
APTITUDINI 37
CONJUGÎND VERBUL : «A OPTA».. 38

VIITOR 40

O SINGURĂ DATĂ ÎN VIAȚĂ... 41

«TOVARĂŞA» 42

VEŞNICUL ELEV 43

CE MAI FACI ? 44

«A FI MODERN» 45

ORIGINALITATE ? 47

MEMENTO 49

LOGICĂ 51

«OM DE OPINIE» 52

SĂ MEDITĂM LA DESTINUL CĂRŢILOR

Habent sua fata libelli, *scanda maiestuos şi triumfal bunul nostru dascăl de latină : cărţile îşi au destinul lor.*

De mai bine de două mii de ani, omenirea repetă adevărul incontestabil al pomenitului adagiu — şi se pare că nici în acest caz repetiţia nu—şi recuză ipostaza de mamă bună a învăţături. Vom mai repeta încă destulă vreme maxima (una dintre cele mai robuste din cite au inspirat cărţile — după părerea noastră) şi necontenit vom mai avea de învăţat cîte ceva din aceste cuvinte atît de potolite şi lipsite de spectaculos, încercînd parcă ciudata voluptate de a se autodizolva în banal şi etern. Da, necontenit vom mai avea de învăţat cîte ceva din aceste cuvinte, aparent constituindu—se într—un truism, şi de aceea nu ne îngrijorează privirea de superioară ironie pe care adolescentul îndrăgostit de aforismul epatant o aruncă spre „cuminţenia" unei atari axiome; vine timpul cînd el însuşi îşi va amenda atitudinea.

Vrînd să ne convingă — şi izbutind, de altfel, fără prea mare efort — că fiecare carte îşi are destinul ei, înţeleptul antic ne transmite concomitent o patetică invitaţie de a medita la acest destin, nu numai deplîngînd soarta cărţilor spulberate de uitare, nu numai admirînd respectuos lunga linie a vieţii traversînd palma fierbinte a cărţilor nemuritoare ori ajungînd la o fericită senectute, ci, desigur, şi poate în primul rînd, stabilind cu luciditate ce *anume determină drumul unei cărţi spre inima cititorului şi, prin ea, spre veşnicie, sau, dimpotrivă, spre criza galopantă care îi provoacă sfîrşitul prematur.*

Sadoveanu considera că condiţia sine qua non *pentru ca o carte să fie catapultată spre grădinile Armidei (aici, fireşte, în sensul de loc de desfătare spirituală) este aceea de a fi „lumină din lumina umanităţii". Indiscutabil, nu există alt secret. Părindu—i—se însă formularea prea metaforică şi spre a risipi orice eventuale dubii, Sadoveanu însuşi dădea explicaţia că această neostenită ştafetă a luminii omenirii se naşte din „aspiraţiile şi idealurile" generaţiilor.*

Şi iată cum, căutînd secretul viabilităţii unei cărţi (ne—am referit şi o facem în continuare strict la literatura beletristică), ajungem în mod ineluctabil la mesajul ei, la acele clipe cînd, aşezată pe talgerul de aur al balanţei timpului, cartea nu numai că nu—şi pierde greutatea sensurilor care, iniţial, au impus—o în ochii unei generaţii, dar ambiţionează să slujească cu egală credinţă „aspiraţiile şi idealurile" generaţiilor ce vin.

M—au condus la atari observaţii, lipsite, recunosc, de veleitatea noutăţii, afirmaţiile auzite (corect: citite) pe ici pe colo precum că orice carte scrisă cu meşteşug, prezentînd garanţia unui condei cu evidentă dotare artistică, este implicit o carte politică, socială — literatura militantă, sortită longevităţii tocmai prin forţa de vibraţie a manifestului ei, referindu—se la o chestiune de măiestrie şi atîta tot. Nu spune nimeni că o lucrare de înaltă ţinută artistică înnobilîndu—ne şi înaripîndu—ne nu exercită o apreciabilă influenţă politico—socială, dar că orice izbîndă estetică atestă existenţa unei opere militante de prim, rang, cu o seducţie prelungită asupra cititorului, este cel puţin o eroare. Acea „lumină din lumina umanităţii"

— mesajul unui creator militant politic şi social — este departe de a putea fi definită doar de gradul înalt al măiestriei relevat de o lucrare. Pe bună dreptate se întreba un critic, alegînd două lucrări din fondul de aur al literaturii noastre şi aparţinînd unor autori de prestigiu : e totuna „Răscoala" şi „La Medeleni" ? Şi pentru că tot sîntem la ora întrebărilor iar exemplul de mai sus tentant, să continuăm interogaţia: deşi au străbătut deopotrivă deceniile, cele două cărţi pomenite au pătruns în egală măsură spre nemurire ?

Să meditǎm la destinul cărţilor. Habent sua fata libelli. *O face cu otita profunzime şi înaltă competenţă secretarul general al partidului, cerînd creatorilor să pătrundă „în adîncul existenţei poporului şi, înţelegînd năzuinţele sale, eforturile şi lupta sa eroică", să înfăţişeze „grandioasa frescă a României socialiste". „Nu uitaţi niciodată — ni se adresa tovarăşul Nicolae Ceauşescu — că menirea artei noastre este de a înnobila omul, de a—l inspira spre noi fapte măreţe, spre realizarea idealurilor socialismului şi comunismului."*

Meditînd la destinul cărţilor, la aceste cuvinte ajungem, şi le luăm să ne lumineze colocviile şi solilocviile, convinşi că soarta propriilor noastre lucrări, înscrierea lor pe orbita timpului şi

rămînerea lor în atenţia generaţiilor de cititori nu—i un fenomen inefabil şi inexorabil, ci unul previzibil, detectabil în însăşi calitatea de creatori militanţi.

Partea I
TINERI PE CARE I—AM CUNOSCUT

TINERI PE CARE I—AM CUNOSCUT

Redactez rîndurile de faţă după nişte însemnări uitate — unele, poate, cu bună ştiinţă uitate — în caietele de drum. Ceea ce m—a îndemnat să apelez însă la ele n—a fost, ca de obicei, senzaţia atît de des mărturisită de membrii binecuvîntatei bresle a reporterilor şi constînd în descoperirea unei respiraţii încă fierbinţi în pagini anume puse „la rece" pentru a—şi spori, prin scurgerea vremii, forţa de obiectivizare. Nu. M—a trimis către vechile caiete cu însemnări o recentă întîmplare, menită ea însăşi să—şi găsească loc într—un caiet de notaţii. Iat—o în puţine cuvinte : cu prilejul acordării „Diplomei de onoare a CC. al U.T.C." unor organizaţii şi unor utecişti ce s—au distins în muncă, un tînăr tehnician, secretar al comitetului U.T.C. al întreprinderii „Tehnometal", a fost chemat pe scena Casei de cultură pentru a primi înalta distincţie oferită organizaţiei al cărei secretar era C. Stîncan, a urcat treptele vesel, radios, salutînd sala care îl aplauda şi, după primirea „Diplomei de onoare", a coborît să—şi îmbrăţişeze tovarăşii, să le strîngă mîinile, să se îmbrăţişeze cu ei. Iată însă că, după un timp, să zicem o jumătate de oră, este strigat din nou, de data aceasta pentru a fi distins cu „Diploma de onoare" el însuşi, tînărul care a contribuit într—o mare măsură ca organizaţia U.T.C. de la „Tehnometal" să înregistreze remarcabile succese. Ei bine, merita să—l vedeţi în clipa aceea ! Palid, cu faţa toată un semn de mirare, căuta să—şi convingă tovarăşii care îl împingeau spre scenă că s—a strecurat o greşeală, că nu e vorba de el, că el a fost onorat mai înainte cînd a primit organizaţia distincţia. Era atît de sincer în mirarea sa, atît de convins că el a fost răsplătit din plin în clipa cînd s—au evidenţiat succesele uteciştilor de la „Tehnometal", încît replica unui băieţandru de alături — în fond prea puţin vinovată, păcătuind doar prin faptul că punea sub semnul îndoielii posibilitatea ca Stîncan să fie atît de modest — m—a făcut să doresc a—i da un răspuns. Am pierdut însă momentul acolo, pe loc. Mi—a rămas calea aceasta, a scrisului. Aşa am ajuns la vechile caiete de însemnări.

Aşa, întîi, am ajuns la tînăra de 22 de ani, Angela Sandu. Mi—a arătat o fotografie de—a ei un prieten regizor de film : „Uită—te la poza asta ; pe ecran, din păcate, n—o s—o poţi vedea". „De ce ! ?" am întrebat cu justificată uimire, privind fotografia înfăţişînd o fată de o rara frumuseţe. „E operatoare chimistă la Combinatul din Turnu Măgurele. Oferindu—i un rol în filmul la care lucram, m—a refuzat. Mi—a răspuns că are mult de lucru şi nu—şi poate lua concediu. Conducerea Combinatului a fost de acord să i—l aprobe ; cea care s—a opus a fost ea. Firește, am insistat. M—au dezarmat aceste cuvinte : vă rog, încetaţi să mai depuneţi insistenţe ; nici nu ştiţi cît de mult, încă de mică, doream să joc într—un film. Dar dacă nu se poate... Nu vă uitaţi că întreprinderea mi—a îngăduit. Eu îmi cunosc mai bine treburile..."

Aşa, apoi, am ajuns la caietul unde îmi notasem următoarele despre tînărul M. Gheorghe : „în cartierul Titan, în stînga bulevardului Cornişei, se deschide un ochi de apă care va fi în curînd un lac cu bărci, cu ştrand şi cu pescari amatori. Pentru ca ochiul de apă să devină în cufînd aşa ceva, lucrează aici o dragă. Şi draga are un căpitan. Dacă—l vedeţi vă roagă reporterul, nu—l strigaţi, „băiete", sau „puştiule" sau „tinere". Strigaţi—l „tovarăşe căpitan". E ceea ce şi-a dorit de cînd se ştie. Făceţi—i această plăcere. În schimb, el o să vă cînte „O sole mio" şi, ca un autentic ghid, o să vă povestească tot ce doriţi despre noul lac. Lacurile sînt „specialitatea" lui. Îţi dai seama de asta privindu—i ochii. Au, bineînţeles, culoarea mării. Culoarea mării, acolo la „taliene" cînd bate nordul şi pescarii sînt fericiţi şi fericirea lor împrumută verdelui de liană al apei o nuanţă exuberantă, ameţitoare, de adîncuri şi de înălţimi. Sînt ochii cu care, cu zece ani în urmă, un copil citea jurnalul lui Pigafetta şi, din podul unei căsuţe din Pantelimon, privea incendiul solar ce cuprindea ţărmurile Molucelor ; ochii unui tînăr de 20 de ani care, azi, transformă un pumn de apă nu în ceea ce îşi închipuie arhitecţii cartierului că au preconizat în proiectele lor — un loc ca oricare altul — ci într—o bucurie a oamenilor, în bucuria naivă a puştiului care se bălăceşte, stîrnind curcubeie de stropi, a pescarului furînd apei lame de argint viu, a îndrăgostiţilor purtîndu—şi bărcile printre nuferi şi versuri. M. Gheorghe este totodată elev într—a X—a la seral, studiază (prin Casa de cultură a tineretului şi prin Universitatea populară) două limbi străine, doreşte să devină inginer în hidrologie. Dar astea nu le mai mărturiseşte el. Dacă întîmplător te afli în preajma lacului pe la ora prînzului, ţi le spune mama lui care vine să—i aducă

de—ale gurii. Mihai nu—ţi vorbeşte decît despre lac, „specialitatea" lui. Îi reproşezi că a trebuit să afli din altă parte despre studiile şi visele sale. Ridică din umeri, dar nu a indiferenţă, ci parcă s—ar simţi jenat că îl pui în situaţia să—ţi replice : „Dar era de la sine înţeles să mai fac şi altceva. Ce rost are să vorbesc despre lucruri care se subînţeleg ?"

Aşa, în sfîrşit, am ajuns şi la însemnările despre un tînăr inginer constructor. Cînd l—am cunoscut, lucra la un microraion din Drumul Taberei. Terminase abia de doi, trei ani facultatea şi, în acest timp, devenise cunoscut prin inovarea unui sistem de turnare a betonului la rece, era coautor al unui important studiu cu privire la organizarea muncii pe şantiere acoperind mari suprafeţe, sectoarele conduse de el fuseseră evidenţiate de fiecare dată printr—o riguroasă disciplină şi punctualitate, prin economii şi lucru de calitate. În plus, inginerul Paul Berbec medita la posibilitatea de a mai urma o facultate, cea de matematică, şi se înscrisese la aspirantură fără să—şi părăsească o singură zi munca pe şantier. Mi—a căzut în mînă un chestionar la întrebările căruia trebuia să răspundă şi el. Una dintre întrebări suna astfel : „Cum apreciaţi experienţa dv. în muncă ? Foarte bună ? Bună ?" Am copiat răspunsul tînărului inginer şi îl transcriu acum cu exactitate : „Satisfăcătoare, parţial". Mi s—a povestit că, chestionarul ajungînd la ministrul adjunct, acesta a întrebat dacă e vorba de binecunoscutul inginer inovator şi raţionalizator. Da, i s—a confirmat. „Trebuia să—mi închipui, a adăugat conducătorul departamentului, cel ce scrie despre sine aşa nu poate fi decît un om cu o mare.... experienţă !"

*

... O concluzie sau, poate, nişte concluzii ? Nu, n—am intenţionat aşa ceva. De altfel, însemnările fugare din caietele de drum nu se ridică pînă la atari dorinţe. Ele preferă stadiul de premisă. Au totdeauna ceva de început de poezie pe care ţi—e teamă s—o sfîrşeşti şi de aceea mereu te reîntorci la primul ei vers.

MOTIV DE SCUZA ?

Trei întîmplări disparate sau, mai exact, în aparenţă disparate, mi—au propus încercarea de dialog de azi. Iată—le :

1. Capabil în profesia de operator chimist, apreciat pentru calităţile sale de coleg şi prieten, om cinstit şi manierat (caracterizarea aparţine tovarăşilor săi de muncă), Ion D., în etate de 20 de ani, antrenat de nişte aşa—zişi „amici", depăşeşte într—o seară măsura admisă de decenţă pentru consumarea băuturilor alcoolice, se îmbată şi începe să spargă vesela unui bufet (al cărui ospătar, notăm printre altele, avea datoria să sesizeze ceva mai devreme starea de beţie a tînărului client). Responsabilul localului alcătuieşte lista daunelor, îşi asigură mărturiile necesare şi se adresează a doua zi miliţiei. Aici, este invitat Ion D. şi obligat nu numai la plata daunelor, ci i se cere o declaraţie prin care să—şi exprime punctul de vedere cu privire la reprobabilul act comis. Declaraţia cuprinde regretul că — citäm — „mi—am pierdut hăţurile", continuă cu angajamentul „promit să fiu mai atent cu cine mă însoţesc" şi se încheie cu următorul apel la clemenţă :

„Gîndiţi—vă că sînt tînăr..."

2. Alexandru V., student, a avut o atitudine ireverenţioasă faţă de conducătoarea unui seminar. Aceasta, indignată, a părăsit sala, s—a plîns decanului. Alexandru V. scrie într—un memoriu adresat decanului, memoriu menit să preîntîmpine o aspră sancţiune :„... îmi găsesc o scuză : aceea că sînt tînăr !"

3. Adriana M., de 19 ani, de profesie incertă, este deferită justiţiei pentru fapte care lezează moralitatea. în instanţă, printre alte argumente pe care le aduce pentru a beneficia de circumstanţe atenuante, este şi afirmaţia : „Sînt foarte tînără !"

La aceste trei întîmplări, logic, o singură concluzie : aceea că tinereţea poate fi un motiv de scuză pentru un act lipsit de demnitate şi decenţă, că ea poate fi invocată ca să smugă bunăvoinţă în aprecierea unor acte lipsite de responsabilitate, că e destul ca cineva să ateste că este tînăr pentru ca pretenţiile societăţii noastre faţă de el să scadă sensibil, pentru ca legile care guvernează aceeaşi societate să—i acorde în mod aprioric circumstanţe diminuante sau să—l absolve direct de răspundere. Tinereţea este — aşa cum apare în contextul propus de cele trei întîmplări — o infirmitate. Poţi spune că eşti tînăr aşa cum ai spune că eşti miop şi, în consecinţă, trebuie să fii scuzat că, pe stradă, n—ai salutat un cunoscut. Aşa cum ai spune că, rănit la mîna dreaptă şi nevoit să ţii tocul în stînga, trebuie să ţi se scuze caligrafia unei epistole.

Logic, aceasta e concluzia la care te invită... nu, desigur nu faptele, cu felul de a gîndi al celor trei — şi mi—aş permite să adaug că aceştia nu—s singurii.

Oare dacă a fi tînăr înseamnă, fără îndoială, a avea o experienţă de viaţă mai redusă în comparaţie cu a omului vîrstnic, tot a fi tînăr poate oare să însemne şi a fi lipsit de maturitate în sensul necunoaşterii sau ignorării, cu sau fără ştiinţă, a normelor de conduită cetăţenească, etică, funcţionînd în ambianţa colectivităţii noastre ? Vreau să—mi spun părerea direct, fără ocolişuri : necunoaşterea sau ignorarea normelor de conduită în societate nu mi se pare o chestiune depinzînd de o anume vîrstă, dacă, natural, nu—i vizăm aici pe sugari. Noţiunile de bine şi de rău, aşa cum se exprimă ele în viaţa curentă, aşa cum se degajă ele din complexul de fapte şi de gînduri diurne, nu sînt apanajul unei vîrste şi deci nu pot fi nici rabatul, scăzămîntul alteia. În toate cele trei întîmplări „eroii" — cred că acesta e verbul — trişează. în ce constă falsul ? În faptul că apelul la clemenţă, formulat în fraza „iertaţi—mă, sînt tînăr", este menit să nu întregească un sentiment de justiţie (cu alte cuvinte : analizaţi—mi faptele, răsuciţi—le pe o parte şi pe alta, conchideţi cît de grav am greşit, dar vă atrag atenţia că n—aveţi dreptul să scăpaţi din vedere că sînt la o vîrstă cînd experienţa de viaţă îmi este mai mică etc.) Nu, intenţia nu—i justiţiară, ci provenită din tendinţa de a face să vibreze o „coardă sensibilă", să smulgă o „iertare părintească", indiferent de preţul cu care izbuteşte s—o facă şi dacă acest preţ se numeşte pierderea propriei demnităţi. Este, altfel spus, atitudinea celui lipsit de sentimentul de bărbăţie în a recunoaşte o greşeală. „Gîndiţi—vă că sînt tînăr...", adică : „Scuzaţi—mă că sînt tînăr..., că nu—s suficient de copt, de pregătit pentru viaţă." Să fii oare — la 20 de ani, ca Ion D., la 22, ca Alexandru V., şi la 19, ca Adriana M. — chiar atît de necopt ? Nici vorbă. Aici nu în lipsa unei vîrste „respectabile", presupunînd o bogată experienţă de viaţă, vom găsi adevărul, ci în lipsa curajului civic, în lipsa — repet cuvîntul —

bărbăţiei de a răspunde de faptele tale în chip demn.

Neînsoţite de alte explicaţii, prin simpla lor exprimare, cuvintele tînăr, tinereţe ne pot sugera multiple atitudini, de la înflăcărare la dăruire, de la delicateţe la intransigenţă. Nimeni şi niciodată nu trebuie să le confunde cu o stare de pierdere pînă la infirmitate a calităţilor civice.

AI TIMP SĂ TE PLICTISEŞTI?

Descoperită într—un bar, la o oră şi într—o companie care stîrnesc cel puţin stupoare şi îngrijorare, o elevă de 17 ani declară unui lucrător de miliţie : „Mă aflu aici din... plictiseală !".

Este motivul pe care îl invocă, explicîndu—şi purtarea, şi un tînăr surprins într—o noapte „distrîndu—se" împreună cu alţi trei, într—un chip care declanşa indignare : duceau un mic autoturism pe terasa unei clădiri... „Ne plictiseam..."

În sfîrşit, pentru că cele două cazuri sînt autentice, desprinse din rapoartele miliţiei şi publicate la timpul lor în presă, îl mai suportă şi pe al treilea, din aceeaşi sursă şi, de asemenea, real : falsificînd un libret C.E.C., un adolescent se grăbeşte să—şi precizeze cauza unei atari fapte reprobabile : „Din plictiseală !"

Nu bănuiam că voi avea ocazia să înmănunchez toate aceste trei întîmplări şi să le aduc în discuţie. Prilejul mi—a fost însă oferit de o convorbire cu cîţiva elevi şi eleve din clasa a XI—a a Liceului „Mihail Sadoveanu", pe marginea unor deosebit de atrăgătoare pagini dintr—un aşa—numit „caiet de adolescenţă" sau „oracol", cuprinzînd diverse întrebări şi aşteptînd răspunsuri formulate în scopul unei mai bune cunoaşteri reciproce, la o vîrstă cînd verbul „a cunoaşte" n—are egal în frecvenţa cu care apare şi controlează zone multiple ale activităţii. Şi printre întrebările din caiet, una părea, poate, stingheră printre interogaţiile cu o evidentă substanţă de test adolescentin, şi dintre care aş aminti doar cîteva : „Care este idealul tău de viaţă ?", „Ce personalitate umană te atrage şi ţi—ai luat—o drept model ?", „Ce rol au avut părinţii în decizia ta de a opta pentru o anume meserie ?" întrebarea părînd a se afla întîmplător printre celelalte suna astfel : „Te plictiseşti ?"

Se găseşte în posesia mea caietul găzduind această întrebare şi mi s—a îngăduit să dezvălui aici cîteva răspunsuri :

„N—am timp să mă plictisesc. Probabil se plictisesc numai oamenii fără ocupaţie".

„Cum naiba să mă plictisesc ? Cînd vine noaptea şi mi se face somn, singura mîngîiere pe care o am este că soarele, punctual, va răsări şi mîine dimineaţă, pentru că în fiecare zi îmi rămîn un milion de lucruri imposibil de dus pînă la capăt, cerînd continuarea lor."

„Prostii ! Nu există plictiseală ! Plictiseala este argumentul celor slabi, fără energie..."

„Plictiseala e un lux pe care nu mi—l permit. Are un preţ prea mare, şi la vîrsta asta n—am de unde să—l plătesc. Poate... după o sută de ani de viaţă, dacă nu cumva atunci voi mai cerc un răgaz de încă o mie..."

Recitesc toate cele de mai sus şi, sincer vorbind, îmi vine să închei aici. Ce aş mai putea adăuga ? Puse faţă în faţă cele trei cazuri cu care am început şi răspunsurile „sadoveniştilor", operaţia anihilează orice alt comentariu. Ceea ce mă îndeamnă totuşi să continui este mai puţin vulnerabilitatea evidentă a declaraţiilor existente în dosarele miliţiei, cît (vă rog, nu vă grăbiţi să înălţaţi sprîncenele a mirare) cea a unora din răspunsurile cuprinse în pagina „oracolului". Prezentă printre stările sufleteşti, plictiseala nu poate fi ignorată. Vreau să spun că numai fuga condeiului poate zămisli o sentinţă ca aceea cuprinsă în fraza citată : „Prostii ! Nu există plictiseală !" Şi ar fi foarte simplu şi foarte comod să conchidem că ea este doar „argumentul celor slabi, fără energie" sau că se „plictisesc numai oamenii fără ocupaţie". Tînăra descoperită la bar, la o oră cînd colegii ei dormeau sau visau, are o ocupaţie : este elevă. „Plictisitul" care intenţiona să urce „Trabant"—ul pe terasă s—a căznit destul ca să facă treaba aceasta ridicolă, în raportul pomenit în legătură cu el precizîndu—se că — citez — „era leoarcă de sudoare" ; consumase, deci, destulă energie. De asemenea, „plictisitul" falsificator al libretului C.E.C. avea o ocupaţie şi declara că operaţia măsluirii ştampilei, plagierea scrisului etc. i—au luat un timp pe care, dacă ar trebui să—l echivalez, mi—ar fi lesne s—o fac, el fiind egal cu acela necesitat de pregătirea unui examen nu lipsit de dificultate, cu o călătorie Bucureşti—Tokio, sau cu lectura unui roman fluviu...

Plictiseală, adică acea stare de lîncezeală, de monotonie, dacă vreţi, este, în principal, consecinţa inexistenţei unui ideal. Cum naiba, ca să mă folosesc şi eu de expresia elevului de la „Sadoveanu", să se plictisească un tînăr dornic să se afirme în oricare domeniu de activitate ? Şi subliniez aceste cuvinte pentru că nu există profesii şi, în genere, drumuri privilegiate ; cu nimic mai puţin nu te absoarbe şi nu te pasionează, să zicem, pregătirea în profesia de contabil, în comparaţie cu cea necesitată de specializarea în electronică sau automatică. Dar idealul înseamnă mult mai mult decît alegerea ori

perfecţionarea într—o profesie. Se confundă uneori cu aceasta, este explicabilă, pînă la un punct, această confundare, deoarece orice ideal presupune iniţial o activitate susţinută, disciplinată, continuă, adică ceea ce îţi oferă în primul rînd însuşirea unei meserii, dar el controlează o zonă infinit mai întinsă, mai complexă. Idealul, aşa cum apare el în faţa unui adolescent, înseamnă, deopotrivă, lupta pentru înfrumuseţarea propriului său destin şi cea pentru integrarea sa socială ; sentimentul dăruirii şi, deopotrivă, al responsabilităţii.

Adevărat, a te plictisi este un lux prea scump şi pe care n—avem de unde—l plăti. Mi—e teamă, şi uneori chiar oroare, de cuvintele mari, dar măcar din cînd în cînd e bine să ne amintim că viaţa nu ne este dăruită decît o singură dată, că orice am face, ne vor mai rămîne destule visuri nerealizate, destule regrete că n—am izbutit mai mult. Este motivul pentru care îl rog pe tînărul cititor să—mi permită să—l întreb :

—Ai timp să te plictiseşti ?

FÎNTÎNILE

Poate că aţi văzut sau, poate, ca să vedeţi aceasta vă trebuiau ochii iscoditori ai reporterului : la ieşirea dintr—o uzină, n—are importanţă care, să zicem una bucureşteană, braşoveană ori clujeană, lingă panoul cu fotografii imortalizînd surîsul învingătorilor în lupta cu destoinicia altora şi a lor proprie, se găseşte o fîntînă. Semănînd sau nu cu romana Fontana di Trevi, îi preia însă în fiecare loc şi de fiecare dată funcţia ; se află acolo pentru ca, la plecare, aruncînd în ea o monedă, să—ţi dăruie speranţa că o să te mai întorci...

Colindînd ţara, am aruncat în apa acestor fîntîni destule monede ale speranţei reîntoarcerii şi poate că de aceea mi—a fost dat să revin mereu la aceleaşi locuri de unde nu—mi venea să plec prima oară. M—am reîntors la constructorii de tractoare şi autocamioane, la focul veşnic al oţelarilor hunedoreni şi la pateticul concert pentru vioară ascultat la Reghin, m—am reîntors, arogant terestru, la lîna de aur a Săvineştilor, şi, alchimist recidivist, am persistat în a descoperi metalul nobil în cuptoarele gălăţene.

Fîntîna din poarta uzinei intrată în peisajul nostru industrial prin trei iniţiale — I. O. R. — m—a readus şi aici. Fusesem prima oară la Inteprinderea Optica Română pe vremea cînd fabrica recunoscută prin aceste litere, culese parcă din titlul unei povestiri ştiinţifico—fantastice, apărea unora o cutezanţă care, în cel mai bun caz, putea face obiectul unei literaturi de anticipaţie. Să fabrici în România lentile de mare precizie pentru aparate foto şi cinematografice, în faţa cărora să se audă în zeci de limbi ale lumii „Zîmbiţi, vă rog"—ul artistului şi amatorului, să fabrici în România microscoape peste care să se aplece frunţile multora dintre cei ce au şi început să trăiască în secolul XXI, să fabrici în România electrocardiografe, cea mai sensibilă aparatură, capabilă să înregistreze în bătăile inimii ceea ce nici cei mai înflăcăraţi îndrăgostiţi nu sînt în stare — iată, desigur, o cutezanţă. Una din multele cutezanţe ale industriei noastre devenite azi o firească obişnuinţă, şi dacă ar fi să înşirăm numai numele ţărilor în care I. O. R. îşi exportă produsele, am ajunge la concluzia că fiul nostru, bravul şcolar căruia studiul geografiei continentelor îi ridică atîtea probleme, ar putea să vină aici, să ia meditaţii. Fusesem cu ani în urmă la I. O. R., cu atîţia ani în urmă încît tinerii învăţăcei cu care am stat de vorbă atunci (unul nu se rădea pentru că n—avea ce rade : altul se rădea din acelaşi motiv, plus nădejdea că, într—o zi, poate...) sînt azi maiştri, ei înşişi cu copii. Şi tot cu tinerii am stat de vorbă şi acum. Ceea ce intenţionez este să pun faţă în faţă cîteva din mărturisirile celor de atunci şi ale celor de azi.

Deschid carnetul de atunci. Trei băieţi, între 17 şi 20 de ani, îmi vorbesc despre ei. Sînt în curs de calificare la locul de muncă. Stau la cămin. Au primit cele dintîi salarii şi şi—au cumpărat cîte ceva. Prima cravată. Un ceas de ocazie. „Moromeţii" lui Preda. Au fost la teatru şi au văzut—o pe Lucia Sturza—Bulandra. Vă gîndiţi să mai urmaţi vreo şcoală ? De gîndit, ne gîndim, dar... Unul dintre ei, îndrăgostit de proaspăta dactilografă a contabilităţii, voia „să se pună la punct cu cultura" şi încerca să înveţe engleza, reţinînd, în ordine, cîte zece cuvinte pe zi din dicţionar. Altul dorea să inventeze ceva, „orice, simt cum îmi trec prin imite idei : una trebuie s—o prind..."

Deschid carnetul de azi. Alţi băieţi cam de aceeaşi vîrstă : Borodi, Filip.

Borodi : Sînt mecanic de precizie, am urmat şcoala profesională şi pe urmă liceul la seral. Doresc, pentru sufletul meu, şi cîtuşi de puţin pentru a—mi schimba calificarea, să mă înscriu la cursurile fără frecvenţă ale Facultăţii de filologie ; ştiu ceva ! ca să nu spun cîteva limbi străine ; scriu versuri care mi—au fost publicate în diverse reviste ; am călătorit mult ; locuiesc într—un apartament dintr—un bloc nou de pe bulevardul Dinicu Golescu.

C. Filip : Sînt strungar, absolvent al şcolii profesionale de pe lîngă uzina „23 August". Fireşte, am urmat la seral şi liceul, sînt bacalaureat. Dau în toamnă admiterea la Cibernetică. Azi, în glumă, mi se spune „inginerul", şi cred că e timpul să mi se spună şi în serios... La I. O. R. ni se creează toate condiţiile pentru a învăţa. Ce înseamnă aceste condiţii ? Sînt multe de spus. E o chestiune de climat, în primul rînd. Există aici o emulaţie continuă, o sete de specializare. Pe urmă sînt condiţiile concrete : lucrăm în schimburi care ne permit şi frecventarea şcolilor, ni se dau cele mai bune maşini. Dacă visam cînd am intrat în uzină să ajung inginer ? Nu, categoric. Dar să nu rîdeţi, deşi abia am în faţă facultatea, acum mi se pare şi asta prea puţin. Visez să ajung cercetător ştiinţific. Poate, peste un timp, dacă mai veniţi pe la noi...

Poate ? De ce acest cuvînt neliniştitor şi agitat, ca un ac magnetic incapabil să se decidă spre unul din polii certitudinii ? Doar în faţa uzinei există fîntîna. Am aruncat şi eu, cu ani în urmă, monede în ea...

«PANACEU UNIVERSAL»

Mi s—a îngăduit, ca urmare a unei solicitări motivate de curiozitatea profesională, să asist la o şedinţă de analiză a muncii pe o perioadă mai lungă de timp — jumătate de an, mi se pare — şedinţă care a reunit cîteva sute de muncitori, ingineri ai unei importante secţii depinzînd de o nu mai puţin importantă uzină bucureşteană. Faptul s—a consumat mai demult, dar ceea ce vreau să povestesc aici cu referire la numita şedinţă nu mi se pare un fenomen cu caracter de unicitate şi nici unul devenit automat anacronic după o anume bucată de vreme, astfel că nu—mi reproşez vina de a nu redacta rîndurile acestea cu întîrziere.

Îmi amintesc, foarte limpede, că, atunci, mai mulţi vorbitori, indiferent de subiectul abordat, aveau grijă să adauge şi cîteva cuvinte critice la adresa unui tînăr ajutor de maistru care lucra superficial. Totul mi s—ar fi părut normal dacă, la un moment dat, tînărul împricinat nu s—ar fi ridicat şi scuzîndu—se că întrerupe un inginer care tocmai meşteşugise o frază introductivă, un fel de uvertură la aceeaşi simfonie critică, ar fi spus orice în afară de aceste cuvinte : „Se vorbeşte aici despre lipsurile mele, unele mai recente, altele împlinind trei luni, patru, şase. Am o întrebare şi vă rog să mi—o consideraţi legitimă : de ce trebuie să aflu azi, aici, pentru prima oară, că muncesc prost ? Nu mi se putea spune la vreme ? Dacă în această sală există un singur om care, la timp, după întîia greşeală ori după cele dintîi, să—mi fi atras alenţia că lucrez superficial, mă înclin, plătesc".

Tocmai meditam la dreptatea care, nu mă îndoiam, era de partea tînărului ajutor de maistru, cînd cineva din prezidiu luă cuvîntul, făcu tabula rasa din tot ce spusese tînărul ajuns „eroul zilei" şi, ca argument suprem, se folosi de acesta : „In şedinţă, critica are altă valoare : noi ne opunem criticilor făcute pe la colţuri".

Poate că aş fi zîmbit, lăsîndu—mi zîmbetul să exprime singura impresie pe care mi—o făcuse cineva incapabil să distingă aşa—numita „critica de colţ" sau de „coridor" cu ceea ce este în mod frecvent o formă superioară de ajutor colegial : părerea deschisă, sinceră, a unui om. despre munca ori despre comportarea, în genere, a tovarăşului său, părere exprimată cînd şi de cîte ori este nevoie, ca o coordonată firească a unei atitudini lipsită de egoism, opusă însingurării, nepăsării. Poate că aş fi zîmbit, dar mi—ar fi ieşit zîmbetul prea acru. Evident, diminuam problema reducînd—o la o simplă încărcătură de termeni. Aici se confundau — şi mă îndoiesc că numai aici ! — un principiu cu o dogmă. Principiul — unul dintre cele de bază ale funcţionării unui colectiv — este acela care reliefează obligaţia morală a fiecăruia de a fi în permanenţă un spirit activ, căruia nu trebuie să i se ceară, pentru că îşi oferă el însuşi sprijinul, critica şi, poate în primul rînd, forma ei cea mai operativă, aceea îmbrăcată de discuţiile bărbăteşti, curajoase, de la om la om, fiind o parte integrantă şi însemnată a acestui sprijin. Iar dogma — dogma e şi ea clară : fetişizarea şedinţelor, transformarea lor într—un miraculos panaceu universal, credinţa falsă a unora că ceea ce nu s—a realizat printr—o muncă diurnă, concretă, perseverentă, ar putea rezolva luările de cuvînt într—o şedinţă.

Şi am preferat zîmbetului această însemnare !

«CONTRACTAREA» MARIAJULUI ? !

În ultimul timp, cîţiva confraţi pun în discuţie, cu argumente pro şi contra, reintroducerea rubricii matrimoniale la „mica publicitate". Mă abţin de la o opinie, deşi nişte convingeri mai vechi mă situează în tabăra celor care nu văd de ce s—ar respinge o asemenea idee, cel puţin cu titlu de experienţă. Firește, actul căsătoriei presupune, înainte de toate, cunoaşterea între cei decişi să întemeieze o familie, iar cunoaşterea, oricît de temeinica, oricît de multilaterală, oricît s—ar deosebi de simpla cunoştinţă, începe totuşi cu ea. De ce atunci n—am admite că această cunoştinţă — „Vi—l prezintă pe..." sau „Îmi daţi voie să mă prezint : sînt..." — care, între mulţi viitori parteneri ai unui mariaj, are loc la club sau la un „ceai", nu s—ar putea realiza şi prin intermediul unei publicaţii : „Sînt cutare... am vîrsta... profesia... doresc..."

Mă gîndesc însă cum am reacţiona în faţa unor anunţuri de felul acesta : „Tînăr inginer caut căsătorie cu tînără, indiferent studiile, indiferent aspectul fizic. Singura condiţie : Fiat 1500." Vi se pare utopic ? Vi se pare un subiect de scenetă satirică, lipsită de suport real, plecînd de la o premisă inventată şi invitînd la o concluzie lipsită de obiect ? Am motive să afirm că nu—i cazul să vă pripiţi...

Mi s—au încredinţat spre lectură două scrisori. Prima, semnată de părintele unei tinere asistente medicale (citez : **„21** de ani, drăguţă, inteligentă"), ne relatează despre cererea unui ginere *in spe : „ ...* a venit la mine şi mi—a spus — vorba lui — deschis, ca între viitoare rude : m—am hotărît, îţi iau fata, dar numai împreună cu un autoturism. Altfel, regret..." A doua scrisoare, purtînd iscălitura unei tinere funcţionare, ne informează despre un alt pretendent la căsătorie care — citez din nou întocmai — „ ...m—ar lua de soţie, dar numai dacă părinţii mei ne cumpără un apartament".

Credeam — dintr—o naivitate pe care las s—o califice alţii — că atari practici, dacă n—au dispărut cu desăvîrşire, sînt totuşi nişte *rara avis.* Socoteam cele două scrisori nişte documente cu valoare de unicat şi, ghidîndu—mă după anacronismul lor, mă pregăteam să le alătur micii mele colecţii de unde nu lipsesc ultima lampă de gaz dintr—un sat electrificat, biletul dînd dreptul la o călătorie în tramvaiul cu cai sau abonamentul pus în circulaţie de „Domnul Ionel", nepotul lui Nae Girimea, „valabil pentru **7** rasuri cu perdaf, **1** tuns cu frecţie şi frezat la discreţie". îndemnat însă de un prieten, am citit aceste două scrisori în faţa a 30—40 de tinere funcţionare de la o instituţie bucureşteană. Mă aşteptam să—mi ceară plicurile ca să observe dacă nu cumva data poştei, prin vechimea ei, ne propune o venerabilă comemorare. Mă aşteptam să—mi pună în spate intenţia unei farse şi, solicitîndu—mi o mostră grafică, să mă prindă în postura de mistificator, conchizînd că eu am scris cele două misive, curios să aflu ce reacţii vor declanşa. Nu s—a întîmplat nimic din toate acestea. Mi—au fost descrise şi alte cazuri asemănătoare — şi sentimentul de contrariere sau indignare străbătînd relatările, deşi atît de tonic şi de moral, n—a izbutit să ne conducă totuşi la o tristă constatare : vînători de zestre încă mai există, numărul lor nu—i chiar atît de neînsemnat ca să—l putem ignora. Le—am întrebat pe tinerele interlocutoare ce explicaţii dau în legătură cu pretenţiile lor aceşti lacomi candidaţi la însurătoare. Mai exact : ce motive invocă fără să roşească, fără să se teamă că vor fi daţi pe uşă afară. Aleg unul dintre răspunsuri, poate cel mai cras : un proaspăt medic, hotărît să se căsătorească dacă părinţii fetei îi asigurau — iar citez — „un autoturism şi toate cheltuielile legate de un voiaj de nuntă peste hotare", îşi motiva pretenţiile prin : „învăţătura mea a costat mulţi bani şi aceşti bani se cuvine a fi recuperaţi..." Nimic mai adevărat. învăţătura oricărui tînăr de la noi costă mulţi bani, cu deosebire că bugetul afectat este al statului şi singurul in măsură să ceară recuperarea lor, sub forma unei exemplare practicări a profesiei, prin întreaga atitudine etică a celui în educarea căruia au fost investiţi, este tot statul. Tinerilor vînători de zestre le rămîn, însă, alte argumente şi nu vreau să închei fără să le sugerez pe cele mai loiale. Prezentîndu—se în faţa viitorilor socri, pot spune aşa : „Sînt un hrăpăreţ, un om fără obraz, unul care confund dragostea cu o penibilă afacere, un ins lipsit de pertinenţă, cu lacune destul de grave la capitolul educaţiei, cam în afara spiritului timpului şi idealurilor colectivităţii noastre. Sînt, în ultimă instanţă, tată socrule, ceea ce, fără menajamente, direct şi sincer, în limbajul diurn se numeşte un precupeţ de foarte joasă speţă".

DIN DRAGOSTE...

Îmi sînt şi—mi vor fi încă multă vreme proaspete în memorie splendidele manifestări de tinereţe, în ambianţa cărora *Alma mater* şi—a primit în acea toamnă fiii, pe cei 150 de mii de studenţi. M—au emoţionat luciditatea şi maturitatea cu care tineretul universitar şi—a exprimat voinţa de a preface anii de studii nu doar într—un timp al maximei exigenţe faţă de pregătirea lor teoretică şi practică, în scopul însuşirii temeinice a profesiei alese, ci, deopotrivă, într—unui al creşterii responsabilităţii lor sociale. îndelungi şi vii aplauze au subliniat atunci, necontenit, cuvintele tovarăşului Nicolae Ceauşescu la mitingul consacrat deschiderii noului an universitar, cuvinte străbătute de stimă, dragoste şi căldură pentru efortul cadrelor didactice şi studenţilor de a ridica instituţia românească de învăţămînt superior la nivelul înaltei misiuni încredinţate de colectivitatea noastră, pe măsura cadrului optim, material şi spiritual, în care îşi desfăşoară activitatea. Şi aceleaşi puternice aplauze, exprimînd adeziunea unanimă, au fost răspunsul studenţimii la îndemnul secretarului general al partidului adresat viitorilor absolvenţi *„de a fi gata să meargă acolo unde necesităţile dezvoltării multilaterale a patriei, ale înfloriri societăţii noastre o impun..."*

Comentariul unui asemenea eveniment se cere el însuşi plecat de la cuvîntul care cunoştea un record de frecvenţă în limbajul tuturor membrilor promoţiei din acel an. Şi acesta nu era altul decît : repartizare. Cu toate că momentul adoptării sale în vocabular se pierde (cum ne tentează graba peniţei să nu refuzăm o imagine tocită) „în negura vremii", alăturarea sa la felicitările unui tînăr, la încheierea unei facultăţi, este strict legată de prezent, de actualitatea socialistă. Accepţia sa în această postură au determinat—o principiile învăţămîntului nostru superior, care se disting nu numai prin faptul că asigură studenţilor condiţii optime de studiu şi de viaţă, ci şi prin garantarea fiecărui absolvent a unei repartizări într—un loc de muncă şi într—un post pe măsura calificării sale. O astfel de garanţie era cu totul exclusă pînă şi în cele mai roze perspective ale studenţiei de altădată. *(„Universităţile scot torente de titraţi care mor de foame cu diploma în buzunar",* scria „Realitatea ilustrată" în 1934 ; *„Negustorii se plîng de scumpetea hîrtiei de ambalaj. Le sugerăm folosirea diplomelor universitare",* nota cu dureroasă maliţie „Cuvîntul liber" în 1935 ; ideea de a asigura absolvenţilor studiilor superioare un loc de muncă în concordanţă cu specializarea lor nu figura, cum observa „Adevărul" un an mai tîrziu, *„nici în cele mai sfruntate promisiuni electorale"... „a garanta licenţiaţilor un serviciu constituind chiar pentru fabuloşii mincinoşi, nelipsiţi din campaniile electorale, ceva din cale—afară de gogonat...")*

Cuvîntul repartizare cu sensurile sale generoase a fost încorporat limbajului diurn de civilizaţia noastră, ea i—a dăruit funcţia de realitate firească, palpabilă.

Şi iată acest cuvînt oferind noilor promoţii de intelectuali emoţia primei întîlniri cu marea, patetica, incomparabila dragoste a vieţii : munca. Şi poate că primul contact cu munca îl va stabili tînărul inginer într—o uzină sau secţie care, la rîndul ei, şi—a înregistrat recent actul de naştere, pontîndu—şi prezenţa în peisajul industrial al ţării. Şi poate că cel dintîi contact cu munca va însemna pentru tînărul profesor intrarea într—o şcoală nouă, mai păstrînd încă pe ziduri umbra schelelor, mai păstrînd încă în lemn freamătul pădurii. Şi poate că momentul celui dintîi contact cu munca al tînărului geolog va corespunde descoperirii unei noi zone de bogăţii subterane. Cert este însă faptul că cei care alcătuiesc o nouă şi numeroasă promoţie de absolvenţi găsesc pretutindeni un climat capabil să le valorifice virtuţile, un larg cîmp de creaţie şi emulaţie, ambianţa prietenoasă a unei familii.

Folosindu—mă de aceste amintiri ca de nişte însemnări făcute într—un uitat caiet de drum, încerc să povestesc despre unul din absolvenţii care, ca atîţia alţii, au înţeles adevărul simplu, acel adevăr definind însuşirea unei profesii, absolvirea celei mai înalte trepte a învăţămîntului, nu numai prin cheltuirea de energie intelectuală, ci şi prin decizia de a fi în cel mai înalt grad util societăţii tale, mai concret : de a te duce să munceşti acolo unde este mai mare nevoie de tine, *tocmai* pentru că este atîta nevoie de tine, de a nu ocoli drumurile mai grele, *tocmai* pentru că nimic poate nu—i mai caracteristic tinereţii decît satisfacţia învingerii greutăţilor, lupta neostenită cu inerţia, cu sălciul şi cenuşiul locurilor unde nu se întîmplă nimic sau se întîmplă prea puţin.

Dar, iată povestea făgăduită — o poveste pe cît de veridică — subsemnatul nefiindu—i decît un modest caligraf — pe atît de obişnuită, probabil, pentru mulţi, care, nu mă îndoiesc, s—ar putea să—şi recunoască în ea propria tinereţe.

... Într—un sat din Munţii Apuseni, unul dintre acele stranii şi pitoreşti aşezări montane, cu casele aflate la sute de metri şi uneori chiar kilometri una de alta, populate cu oameni cunoscuţi de veacuri pentru meşteşugul lor de cioplitori în lemn — a apărut într—o toamnă, acum cîţiva ani, o fată. A intrat în sat dimineaţa, cînd bărbaţii sînt plecaţi la pădure şi prin case ori pe lîngă ele nu rămîn decît femeile şi copiii. Aceştia au luat—o pe fată drept turistă, au încercat să—i vîndă nişte doniţe în miniatură, lingouri vrîstate şi fluiere, dar ea le—a spus că e medic, cu un atestat în acest sens de pe care încă nici nu se uscase cerneala, şi că, în cîteva zile, va deschide ceea ce se va chema un dispensar. Un amănunt : apariţia fetei avea loc puţină vreme după ce, la o şedinţă cu deputatul lor în Marea Adunare Naţională, localnicii îşi exprimaseră un lung şir de dorinţe, dar idea de a solicita un medic care să—şi aibă sediul stabil în satul lor părîndu—li—se de domeniul basmului, nu s—au încumetat nici măcar s—o propună pentru viitorii, să zicem zece ani. Şi, deodată, s—au trezit cu fata aceasta care le—a spus că are 24 de ani şi că ea a cerut să fie trimisă aici, deşi se găseau şi posturi în comune cu cinema şi alte binefaceri ale civilizaţiei şi toţi cunoscuţii o încurajaseră să dea examen pentru ocuparea unui post în oraş. Trec peste greutăţile pe care Măria le—a întîmpinat, cu găsirea unei locuinţe şi a unui mijloc de transport pentru că, în medie, parcurgea pe zi 20—25 de kilometri, vizitîndu—şi bolnavii, nişte bolnavi mai mult decît recalcitranţi, care primeau medicamentele, mulţumeau frumos pentru ele apoi, cînd doctoriţa nici n—ajungea bine la poartă, le aruncau ! Trec peste toate acestea ca să vorbesc de... alte greutăţi. La întocmirea aşa (ori, poate, altfel) numitelor „fişa de sănătate", pacienţii refuzau să răspundă, convinşi fiind că cei care au dreptul să pună întrebări sînt în primul rînd ei. Şi întrebările lor erau de un singur tip : „Cum şi de ce ai venit aici ?

N—ai pe nimeni ? Nu te iubeşte nimeni ? Nu te—a primit în altă parte ?" Cu o răbdare despre care cioplitorii în lemn aveau certitudinea că este monopolul lor, doctoriţa le dădea explicaţii, le arăta fotografiile părinţilor şi scrisorile logodnicului, telegrama prin care i se cerea să revină la facultate, unde se crease un loc de asistent etc, etc.

Aşa trecură cîteva luni de muncă, de greutăţi şi suspiciuni, de răbdare şi din nou răbdare, pînă cînd, într—o noapte, un moţogan, dintre cei mai sceptici pînă atunci în privinţa doctoriţei, i—a bătut în geam şi s—a scuzat că o trezeşte, avînd să—i spună ceva foarte important. Ce putea să fie atît de important ca omul să bată un drum de mai mulţi kilometri pînă la ea, în plină noapte, şi s—o trezească din somn ? Nu, nu anunţa nici un accident, nici o naştere. Voia doar să—i spună că el înţelesese de ce venise ea acolo : din dragoste. Pentru oameni. Pentru profesie. Pentru un ideal refuzîndu—se concesiilor.

«SĂRBĂTOAREA MAJORATULUI»

Ar fi nu numai incompletă, ci de—a dreptul inutilă o hartă propunîndu—şi să consemneze sinoptic principalele instituţii ce dirijează formaţia spirituală a tinerei noastre generaţii, dacă dintre acestea ar fi omise casele de cultură, căminele culturale, cluburile. I s—ar refuza astfel privirii imaginea unor multiple puncte de confluenţă a setei de cunoaştere cu dragostea şi respectul pentru valorile ştiinţei şi artei, a exuberanţei dansului şi jocului cu pasiunea pentru dezbaterea unor majore probleme de etică. Pentru că toate, în principiu, şi marea lor majoritate, practic, aceste instituţii oferă tineretului mai mult decît o petrecere agreabilă a unor ceasuri din timpul liber — ideea care le justifică existenţa fiind incomparabil mai generoasă, ea investindu—le cu capacitatea de a acţiona creator în chip permanent asupra unei uriaşe categorii de oameni aflaţi la vîrsta maximei receptivităţi, înrîurind educaţia lor morală şi intelectuală, stimulînd dorinţa firească a fiecăruia de a—şi înfrumuseţa propriul destin.

Ne bucură să înscriem într—o atare sferă de preocupări esenţiale manifestările găzduite de casele de cultură, căminele culturale, cluburile din întreprinderi, manifestări devenite tradiţionale sub numele de „Sărbători ale majoratului."

Iniţiate de Uniunea Tineretului Comunist in scopul de a evidenţia memorabilul eveniment înregistrat anual în viaţa a mii şi mii de tineri — împlinirea vîrstei de 18 ani — aceste festivităţi, prin programele lor artistice şi distractive, dar, mai cu seamă, prin caracterul lor de amplu colocviu afectînd responsabilităţile cetăţeneşti în colectivitatea noastră, antrenează un număr impresionant de tineri ce—şi semnează participarea cu satisfacţia că li se pune la dispoziţie un admirabil instrument de cunoaştere şi autocunoaştere, de fecunde investigaţii în universul complex al societăţii şi în aria intimă, controlată de meditaţiile fiecăruia cu privire la propria persoană.

Sfîrşitul anului va înregistra că în scurgerea timpului său au devenit majori peste 320 000 de adolescenţi. Nu se pare că această cifră poate vorbi prin ea însăşi, prin simpla ei notare despre amploarea pomenitelor manifestări. Să adăugăm însă la numărul indicînd sărbătoriţii şi sutele de mii de rude, prieteni, cunoscuţi dornici să ia parte la momentul cînd, împlinind 18 ani, aceşti adolescenţi sînt primiţi, în mod solemn, în rîndurile cetăţenilor — şi vom avea un tablou real al caracterului de masă pe care îl înfăţişează „Sărbătoarea majoratului", vom avea măsura exactă a posibilităţilor caselor de cultură, căminelor culturale, cluburilor de a capta, prin manifestări stîmind interesul unanim, atenţia unanimă.

De regulă, acţiunile întreprinse sub dedicaţia acestei sărbători constituie o împletire între programe artistice (spectacole incluzînd piese de teatru, versuri, cîntece inspirate din viaţa tineretului) şi adunări prilejuind dezbateri pe marginea unor chestiuni de ordin obştesc, cu referiri la profilul moral al tînărului de azi, la drepturile şi obligaţiile sale cetăţeneşti. Sînt invitaţi să conducă aceste adunări personalităţi ale vieţii noastre sociale, prestigioşi oameni cu o bogată experienţă în diferite domenii de activitate. Activişti de partid şi de stat, jurişti, pedagogi, muncitori fruntaşi, scriitori dezvăluie în faţa tinerilor aspecte concludente ale raportului stabilit la noi între noţiunea de cetăţean şi cea definind societatea socialistă, stimulînd pe proaspeţii investiţi nu numele care le conferă toate drepturile politice şi civile, la acele lucide şi profunde meditaţii impuse de împlinirea vîrstei majoratului. Am asistat la cîteva asemenea colocvii. Fiecare în parte şi toate la un loc ne—au relevat o excepţională modalitate de cunoaştere concretă a unor virtuţi care onorează tînăra noastră generaţie. Iată, transcrise fidel din carnetul nostru de reporter, cîteva reflecţii aparţinînd unor tineri şi ocazionate de dezbaterile la care am asistat :

„Socotesc intrarea mea în rîndurile oamenilor majori drept un incomparabil titlu de nobleţe. Societatea noastră socialistă, cea mai nobilă şi cea mai umană, mă cheamă să iau parte la viaţa sa politică şi civilă, încrezătoare că tinereţea mea s—a împlinit, s—a maturizat. Mă emoţionează această încredere, îmi sporeşte năzuinţa de a mă face într—un asemenea chip folositor, încît nicicînd să nu—mi pot reproşa că nu mi—am dăruit tot ce am mai bun, mai trainic mai frumos" (I. Medeleanu, elev).

„Am ajuns la vîrsta cînd trebuie să încep să dovedesc că toate condiţiile materiale şi morale care mi s—au pus la dispoziţie au făcut să rodească în mine trăsăturile unui cetăţean, că ştiu să dau acestui nume cinstirea cuvenită" (D. Hîncu, operator chimist).

„Mă găseşte ziua majoratului cu un ţel precis. Nu mă gîndesc doar că mi—am ales o meserie care mi—e dragă. Am fost ajutată să—mi aleg un drum în viaţă. Un drum drept, cinstit. Va fi în continuare

drumul meu de cetăţean" (E. Dobrotă, tehniciană).

„Adevăratele drepturi implică în egală măsură obligaţii. Ceea ce mi se pare deosebit este faptul că mă gîndesc la obligaţiile mele de cetăţean tot ca la nişte drepturi : dreptul de a ne afirma răspunderea, dreptul de a acţiona în numele viselor noastre, dreptul de a dovedi necontenit cît sîntem de legaţi de societatea noastră" (Al. Dascălu, student).

„Sărbătoarea majoratului" reflectă pretutindeni maturitatea de gîndire a tineretului nostru, este o sărbătoare a generozităţii şi adîncirii sentimentelor acestuia, a certitudinii că climatul civilizaţiei României socialiste îi asigură o dezvoltare armonioasă, o pilduitoare educaţie spirituală.

În calitatea lor de gazde, casele de cultură, căminele culturale, cluburile au o excepţională ocazie de a—şi etala gama de mari posibilităţi de antrenare a tineretului (şi nu numai a lui) într—o acţiune cu o splendidă semnificaţie.

INGRATITUDINE

Altă dată, cu alte cuvinte şi intenţionînd altceva, am mai scris despre această întîmplare. Adresîndu—mă acum şi aici cititorilor tineri, sentimentul că mă repet mi—e mai puţin vinovat, circumstanţele atenuante sugerîndu—mi—le nu atît faptul că destinatarii de azi ai rîndurilor mele s—ar fi putut să nu le fi întîlnit, ca să zic aşa, în „ediţia princeps", ci contextul în care prezenţa lor mărturiseşte alt scop.

... Duminică de octombrie sau noiembrie, cu vreo cincisprezece ani în urmă. La Ateneu, obişnuitul concert de dimineaţă. Debuta în faţa publicului unul dintre virtuozii dirijori de azi, pe atunci un tînăr ucenic al baghetei. Atracţia snobilor (pentru că, de cînd există, Ateneul n—a dus lipsă de aşa ceva) era mai puţin concertul — ambiţia tînărului de la pupitru contrazicînd flagrant gustul acestora — cît o spectatoare cu totul aparte în ambianţa sălii, ocupînd singură loja centrală. Era o femeie de vreo cincizeci de ani şi nota discordantă o făcea nu doar pentru că nu împărţea cu nimeni loja, ci, mai cu seamă, pentru că îmbrăcămintea ei, pe cît de firească în satele moţeşti ale Apusenilor, părea pe atît de extravagantă la Ateneu. Sfîrşind concertul, dirijorul, cu braţele încărcate de florile primite, a traversat sala, a urcat scările pomenitei loje, s—a lăsat îndelung sărutat de femeia îmbrăcată în „spăcel" şi cu „cheschenea" pe cap, apoi, dăruindu—i florile, a ieşit cu ea la braţ, răspunzînd emoţionat la salutările şi surîsurile hainelor negre... Nu, n—am avut intenţia să creez un „suspens", sînt bucuros că aţi dedus ceea ce, de altfel, nici o clipă nu mi—am propus să învălui în mister : ţăranca din loja Ateneului era mama dirijorului.

Îi rog pe (eventualii) filistini să nu—mi replice că întîmplarea relatată este de o banalitate perfectă — concertele, vernisajele, premierele teatrale avînd loc cu participarea obişnuită, de la sine înţeleasă, devenită aproape un truism, a părinţilor (de la ţară sau nu) celor care sînt în ziua respectivă obiectul aplauzelor şi al zîmbetelor (fie acestea din urmă şi mai acre), îi rog să n—o facă, nu pentru că simt o mare poftă să—i contrazic. Relatînd cele de mai sus, sînt lipsit de ambiţia de a mă folosi de ele în vederea unei demonstraţii pentru ori contra ; dincolo de ce pot ele comunica prin sinteză ori prin asociaţie de idei, m—am bucurat să—mi reamintesc o întîmplare la care am fost martor şi (nu neg că şi din vina mea) n—am mai avut fericirea s—o pot reedita...

În schimb...

În schimb, deunăzi, martor la o căsătorie a doi tineri (ea încă studentă, el de cîteva zile inginer) l—am auzit pe proaspătul întemeietor al noii familii motivînd astfel absenţa părinţilor săi de la această sărbătoare : „Sînt altă lume, dom'le ! Tata nu şi—a legat o cravată de cînd e, iar mama poartă ciorapi împletiţi de lînă şi la plus 50 de grade !"

În schimb, tot de curînd, la unul din — să nu zic marile, ci numai bunele — restaurante bucureştene, o tînără de la masa vecină se scuză faţă de cei care o însoţesc că trebuie să absenteze cîteva clipe, avînd o intîlnire cu tatăl ei la uşa de intrare, pare—mi—se pentru a—i remite o cheie.

—Poftеşte—l să stea un pic cu noi, o sfătuieşte cineva.

—Ei, asta—i ! răspunde tînăra intrigată. Tata e tare demodat. Dacă l—aţi vedea cum arată...

Şi iarăşi, în schimb, părintele provincial al unui foarte tînăr confrate mă aşteaptă la sfîrşitul întîlnirii avute recent cu cititorii din urbea sa, pentru a mă întreba dacă fiul său „a mai scos vreo carte". (Nu—i trimisese nici lucrarea de debut, şi—o cumpărase el însuşi şi acum voia s—o cumpere pe a doua, în eventualitatea că apăruse...)

N—am rezistat să nu aştern toate acestea pe hîrtie. Şi poate că nu incorigibilul sentimental din mine nu s—a putut opune tentaţiei de a apuca tocul şi a scrie, ci tocmai lucidul, atît cît pot fi în faţa celei mai dizgraţioase, după părerea mea, forme de falsă devenire socială — şi anume acela care începe cu senzaţia că te—ai născut din propria ta materie cenuşie, ca o elevată pasăre Phoenix, şi nu din părinţi, oameni în carne şi oase, dar mai ales cu suflet.

Şi ca să nu—mi fie jenă că sînt om, mi—am adus aminte de povestea de acum cincisprezece ani, şi imaginea moţoganei din loja Ateneului e un tonic pentru care mulţumesc.

CULTURĂ PROFESIONALĂ

Am urmărit de cîţiva ani vertiginoasa ascensiune a expresiei cultură profesională, lupta ei ambiţioasă, adeseori crîncenă, dar niciodată lipsită de loialitate, soldată cu stabilirea unui adevărat record de frecvenţă în limbajul specialiştilor de tot felul, astăzi în unanimitate înclinaţi să vadă în forţa pe care o reprezintă fenomenul numit de ea un catalizator de prim rang al progresului tehnico—ştiinţific în variate domenii de activitate.

Deşi superfluă, fac totuşi precizarea că nu mă situez în nici una din categoriile de specialişti, lupta pomenită am privit—o din afară, din tribună, ca să zic aşa, însă cu ochii acelui spectator care, printr—o participare afectivă şi investind pasiune, şi—a cîştigat dreptul de a se intitula suporter...

Cu vreo trei, patru ani în urmă, un om, mai mult ca alţii, m—a făcut să înţeleg, cred eu, foarte exact rolul culturii profesionale în viaţa unei uzine, în acea mişcare interioară a unui colectiv, capabilă să—i grăbească maturizarea, să—i indice temperatura emulaţiei, să—i determine perspectivele. Omul acela, pe nume N. Lucan, era pe atunci un simplu muncitor la uzina „23 August", lăcătuş montor, absolvent a şapte clase elementare, calificat direct la locul de muncă. Multă vreme nu se afirmase prin nimic deosebit, îşi vedea de treaba lui ca oricare altul adică, ceea ce i se dădea de făcut, făcea punctual, conştiincios, îndemînatic, dar nimeni, nici el însuşi, nu putea găsi în aportul său ceva aparte, demn de reţinut, muncitori punctuali, conştiincioşi, îndemînatici nefiind doar o raritate într—un asemenea colectiv. Aşa au mers lucrurile pînă în ziua cînd Lucan descoperi cabinetul tehnic al uzinei, începu să frecventeze biblioteca acestuia cu o zestre de peste 50 000 de volume, luă parte la dezbaterile organizate periodic aici — deveni, cum îi plăcea să spună, „un om cu două case", cea de a doua fiind cabinetul tehnic. Cam pînă pe la 25 de ani nu citise decît cărţi de literatură beletristică, romanele de aventuri şi de călătorii acaparîndu—i preferinţele, nu deschisese, după propria—i mărturisire, nici măcar o broşură cu privire la meseria lui : tot ce ştia datora practicii, ochiului ager, răbdării de a privi cum lucrează alţii, ambiţiei de a încerca să facă şi el la fel sau, eventual, mai bine. Stimulat şi de alţii, dar, în primul rînd, de propria curiozitate, de dorinţa de a—şi „forţa mîna", verificîndu—şi posibilităţile, a început, cu un calm şi o meticulozitate ce—i sînt caracteristice, să—şi formeze ceea ce azi toată lumea numeşte cultură profesională, dar pe atunci, chiar într—un raport al unui specialist, şeful cabinetului tehnic, se chema „pofta de a învăţa". Fiind vorba însă de o poftă... pantagruelică, iată şi rezultatele : fişa de inovator a lui N. Lucan începe cu 6 inovaţii.Un an mai tirziu : 4. în 1974 : 2. (Da, numai 2, se scuza el, pentru că una dintre ele, o nouă tehnologie la capacul cutiei de unsoare a locomotivei de 120 hp, mi—a luat zece luni încheiate, zi de zi, şi cîteva nopţi pe deasupra !). Anul următor : 7. Nu mai continui enumerarea pentru că se ajunge la cifre solicitînd ajutorul computerului ! Mai important mi se pare să nu omit a spune că N. Lucan nu reprezintă nici pe departe un caz izolat, că el face parte din colectivul unei uzine unde fiecare al cincilea muncitor este preocupat de o inovaţie sau s adus propuneri pentru raţionalizări în procesul muncii, consecinţă firească a unui complex de stimuli materiali şi morali, dintre care condiţiile favorizînd însuşirea culturii profesionale nu pot fi omise.

Evident, efortul atîtor şi atîtor muncitori, tehnicieni, ingineri de a—şi apropia un fond de informaţii profesionale teoretice, înnobilîndu—le munca practică, conducînd—o spre sinteze, dîndu—i un suport ştiinţific, perfecţionînd—o necontenit, nu trebuie privit doar prin raportul stabilit cu mişcarea de inovaţii. Aceasta reprezintă doar o latură, ea ne—a slujit aici ca un argument — unul din multele pledind pentru cultura profesională, coordonată esenţială a unei activităţi moderne, într—o vreme şi într—o societate care, amendînd diletantismul, îşi aliază ştiinţa la toate acţiunile şi aspiraţiile sale.

Mi—au căzut însă în mînă programele de studii ale mai multor şcoli profesionale şi, din simpla răsfoire a lor, m—am ales cu observaţia că această atît de însemnată verigă a învăţămîntului nostru, pregătind muncitori calificaţi, se ocupă — paradoxal — încă prea timid de cultura profesională a elevilor. Alături de orele de cultură generală şi cele de practică, programate cu competenţă, permiţînd chiar aprioric, la „calculul hîrtiei", o apreciere măgulitoare pentru pedagogii care le—au întocmit, ne apar răzleţe, abia strecurate, cursurile cu privire la teoria profesiei respective, cele menite să creeze sentimentul adolescentului că meseria sa este o lume, un continent aşteptînd să fie cunoscut şi cucerit, că meseria sa n—are limite, că nimic în ea nu—i „îngheţat" şi că tot ce azi se face bine, lasă loc pentru şi mai bine, mîine poate fi depăşit — nici un sentiment nefiind mai omenesc decît acela de a dori ca tu

să fii omul care să mai deschidă o pîrtie, care să mai spargă un plafon, care să mai înfrîngă o dogmă. Nu, nu idealizez. In fond, cu atari sentimente te înarmează cultura profesională şi dacă, aşa cum spuneam la început, specialiştii o îmbrăţişează, lăudîndu—i fără rezerve virtuţile, este de dorit ca şi pedagogii să—i acorde o mai mare atenţie. Să nu uităm că există o vîrstă a maximei receptivităţi şi că aceasta nu—i alta decît adolescenţa !

SETE

Sete. Un cuvînt prin care viaţa modernă numeşte din ce în ce mai rar, în accepţia primară şi extremă, senzaţia biologică generată de necesitatea de a bea şi inseparabilă de cea a foamei. Zona marilor arşiţe a fost redusă simţitor, geografia contemporană cere fotografilor să—i imortalizeze ultimele pustiuri, pentru că nu—i departe de ziua cînd şi acestea vor deveni fertile — şi astfel setea căpătă tot mai evident funcţia unei expresii metaforice. Chiar în vocabularul diurn, cel puţin la noi, cuvintul se înscrie printre acelea menite să dea pregnanţă unor maxime cerinţe de ordin spiritual. Vorbim în mod curent despre setea noastră de cunoaştere, de cultură, de frumos...

În acest chip, metaforic, mi—a fost dat să aud într—un timp foarte scurt — o oră sau o oră şi jumătate — rostindu—se cuvîntul sete de — nu cred că exagerez — cîteva sute de ori. Mă aflam în mijlocul unui numeros grup de adolescenţi adunaţi la o amicală întîlnire cu cîţiva scriitori. Discuţia a debutat prin ceea ce atunci am numit o „bombă", dar după numai cîteva zile, n—aş putea spune ce miracol întîmplîndu—se, mi se pare cît se poate de firesc. Ne aşteptam la un început de conversaţie care să inaugureze liniştita serie a întrebărilor puse de obicei scriitorilor, întrebări din care nu lipseşte clasica : „La ce vîrstă aţi publicat prima oară ?", sau mai îndrăzneaţă : „N—aţi rămas niciodată corigent ?", cînd a căzut bomba. Un foarte neliniştit tinerel s—a ridicat şi a spus : „Se foloseşte destul de des o formulă care mă irită. Se spune : tineretul, această necunoscută. De ce necunoscută ? Pentru cine necunoscută ? Tinereţea e o nemaipomenită sete. Setea de a şti, setea de a demonstra că ştii, setea de a—ţi depăşi ştiinţa. Cui îi este necunoscut acest cuvînt : sete ?"

N—are importanţă ce i s—a răspuns.

Departe de mine de a încerca aici, fie şi superficial, o relatare a întîlnirii la care am luat parte. Intenţionez, şi m—ar bucura să reuşesc, să fur doar cîţiva stropi din parfumul ei, să—mi reamintesc cîteva ipostaze din cele cîteva sute în care s—a găsit cuvîntul sete, cel ce—a bătut recordul de frecvenţă în vocabularul tinerilor noştri interlocutori.

O fată blondă vorbea despre „setea ei de maturizare", înţelegînd prin aceasta — cred că i—am notat corect expresia — „împlinirea mea socială, momentul suprem cînd voi putea spune : iată ce ofer pentru investiţiile materiale şi spirituale care s—au făcut în persoana mea — ofer un om capabil, drept, demn, plin de idealuri".

Un elev din ultima clasă a liceului (şi „poet în orele libere", cum s—a autointitulat) mărturisea o „sete de frumos" generatoare de autentice pasiuni, printre care numea drumeţia cu popasurile ei la izvoarele de frumuseţe şi trăinicie ale noului.

S—a folosit expresia „sete de autenticitate" tradusă (pentru că, trebuie să recunoaştem, se simţea nevoia unei traduceri) prin dorinţa de a fi tu însuţi, prin refuzul de a copia în mod necritic atitudini (cărora li s—a spus direct : „poze") de aiurea.

Dar necontenit, ca o contramelodie, îmi răsuna în auz explozia „bombei" care a aruncat în aer de la început conformismul — oaspete nu chiar rar la atare întîlniri : „Tineretul, această necunoscută ? De ce necunoscută ? Pentru cine necunoscută ? Tinereţea e o nemaipomenită sete"...

Şi mereu, de atunci, mă pomenesc că recit ca pe o poezie :

Setea de a şti,
setea de a demonstra că ştii,
setea de a—ţi depăşi ştiinţa...

Cineva, un scriitor mai vîrstnic, a spus la sfîrşitul adunării că o ţară care are un asemenea tineret, este firesc să aibă cu ce să se mîndrească. Noi, ceilalţi, am aplaudat.

Probabil mai continui să aplaud şi acum cînd scriu aceste rînduri.

TIMP ÎNNOBILAT

Evident, trăim o epocă frenetică. Timpul înseamnă infinit mai mult decît bani. Calcularea pierderii lui a încetat să mai fie (dacă admitem că a fost vreodată numai atît) o simplă operaţie de convertire a zilelor sau orelor în cifre. Într—o formulă pe care, folosindu—se de o logică axiomatică, a impus—o contemporaneitatea, timp = a trăi, verbul, fireşte, depăşindu—şi considerabil funcţiile strict biologice şi asumîndu—şi sarcinile multiple şi complexe ale vieţii sociale şi spirituale. Tinde să devină curentă o expresie : timp înnobilat. Să fie doar o seducătoare metaforă capabilă, prin ridicarea temperaturii artistice, să ne emoţioneze în faţa puterii de creaţie a omului ? Nu cred. Aş lua—o mai degrabă ca o modalitate obişnuită de a exprima adevărul că am sărăci noţiunea de timp dacă n—am raporta—o permanent la actele noastre. Timp înnobilat, adică timpul investit cu capacitatea de a ne măsura pasiunea cu care ne înfrumuseţăm propriul destin.

Sper să nu—mi fi obosit prea tare tinerii interlocutori cu această poate nu destul de concisă introducere. Ea mi—a fost însă necesară pentru că nu mi—ar fi plăcut ca dialogul nostru de azi să debuteze prin a—mi mărturisi direct (mult prea direct) un sentiment de uimire provocat de recenta lectură a mai multor scrisori semnate de adolescenţi, scrisori in care, într—un fel sau altul, se vorbea despre irosirea timpului ca despre un soi de fatalitate a vîrstei. Citez cîteva rînduri din corespondenţa adresată de L. B., elev în clasa a XI—a, redactorului unei tele—emisiuni : „Şi dacă exclud cele două—trei ore de ştrand, partida de table sau de 66 făcută cu un amic şi lectura (atît cît ţi—o permit căldura şi muştele) vacanţa trece într—o monotonie exasperantă...". Şi, deşi parcă nu mai este necesar, mai redau şi o frază din altă scrisoare, cea trimisă de F. N., laborant, în vîrstă de 20 de ani, pe aceeaşi adresă : „...aşa că mă gîndesc să vă cer un sfat : cumva ştiţi unde, fără prea mare întîrziere, mi—aş putea ascuţi foarfecă cu care tai frunze la cîini, zilnic şi cu cea mai mare conştiinciozitate, după ce vin acasă de la serviciu ?"

Ca un răspuns la aceste scrisori, dar, cred eu, poate mai mult decît atît, cer voie să povestesc aici despre nişte foarte tineri prieteni.

Mircea D., constănţean, 15 ani s—a obişnuit să se trezească devreme. La cinci, adeseori la patru, e în picioare. La început, adică acum vreo doi ani, punea ceasul să sune. Acum nu mai trebuie. S—a obişnuit. Se trezeşte singur. La această oră de dimineaţă este cea mai mare linişte în casă şi el are nevoie zilnic de linişte. Calculele nu se pot face cînd e gălăgie. Şi Mircea are de făcut nişte calcule complicate. Este, la vîrsta sa, un electronist binecunoscut. Vreau să spun : binecunoscut la şcoală, printre prieteni, în cartier... Şcolii i—a dăruit o hartă hidrografică a României, hartă care, datorită unui ingenios releu, atingînd locul de unde izvorăşte pînă şi cel mai mic pîriiaş, ţi se luminează întreg drumul acestuia şi toate confluenţele pînă la vărsarea în mare. Un profesor suedez, în vizită la Constanţa, l—a rugat pe Mircea să—i explice cum funcţionează harta, declarînd că ea constitue un material de o mare ingeniozitate. Mircea a făcut—o cu plăcere, dîndu—i toate explicaţiile în Camera pionierilor, încăpere a cărei uşă se deschide singură în faţa oaspeţilor, fiind prevăzută cu celulă fotoelectrica, poftindu—i să—şi agate pardesiul într—un cuier care se roteşte, aducînd mereu în faţă braţul rămas liber, oferindu—i să asculte muzică de la un aparat de radio cu tranzistori, cît o cutie de chibrituri. E de prisos să mai adaug că uşa, cuierul şi radio—ul sînt creaţii ale lui Mircea, că ele sînt rezultatul pasiunii cu care îşi foloseşte timpul liber. Dar, cu toate că informaţia pare aici superfluă, nu—mi pot înfrîna tentaţia de a mărturisi ciudăţenia (hai să—i spunem aşa) că cele de mai sus mi—ar fi rămas necunoscute dacă n—ar fi scris despre ele însuşi profesorul suedez...

Dimpotrivă, elevul de 16 ani Sasz Peter din Tîrgu Mureş se trezeşte tîrziu. Şi asta pentru că de mult nu se mai culcă la ora sau curind după ora cînd emisiunea „Noapte bună, copii" urează somn uşor şi vise plăcute obişnuiţilor ei ascultători. Peter este un pasionat astronom. El este autorul unui aşa—numit „calendar—lumină", un tablou la care a lucrat multă vreme şi care, pe baza luminozităţii unor astre în anumite perioade, indică zilele... adică, scuzaţi, nopţile...

Studentul bucureştean Daniel A. a început de aproape 5 ani să înveţe limbi străine. EI ştie acum perfect franceza şi germana, citeşte şi traduce corect din limbile italiană şi spaniolă, face mari progrese în deprinderea limbii latine, are în planurile sale însuşirea, pînă la 25 de ani, a 10—12 limbi străine, necesare, spune Daniel, muncii de cercetător ştiinţific în domeniul literaturii universale căreia vrea să i se dedice. Necesare, spunem şi noi, dar simţim nevoia să mai adăugăm : ceea ce generează această

pasiune nu—i doar funcţionalitatea ei. Este ceva, nu ştiu dacă mai frumos, însă cu siguranţă mai romantic : voluptatea de a şti mai mult decît alţii, fenomen nedrept şi dureros, suspectat de unii ca fiind o performanţă ieftină.

Timp înnobilat... Timpul martor al pasiunii noastre învestite într—un domeniu sau altul al creaţiei. Timp, adeseori, făcîndu—se remarcat prin acordurile sale melodioase ieşite din cutia de rezonanţă a „viorii lui Ingres", dar incomparabil mai mult decît atît : timpul unei vîrste dinamice, dornică să se afirme, simţind şi trăind cu o mare intensitate bucuria inegalabilă a creaţiei, a dăruirii depline.

„Plictiseală", „monotonie"... nu vi se par nişte expresii caduce, de un anacronism întristător ? Nu ştiu, dar am sentimentul că a existat cu adevărat odinioară un magazin care ascuţea foarfece de tăiat frunze la cîini, dar a fost demolat şi pe locul acela s—a construit ceva, n—are importanţă ce — important e că s—a construit !

SCARA DE HÎRTIE

Adunate cu patimă de colecţionar, păstrez — deopotrivă în memorie şi într—un sertar banal — cîteva zeci de scrisori înrudite printr—o profundă bucurie : emoţionanta, copleşitoarea bucurie că un semen de—al nostru, fie antrenîndu—se într—un efort temerar de a recupera, la o vîrstă înaintată, anii de studii pe care, dintr—un motiv sau altul, nu i—a consacrat la vremea lor învăţăturii, fie luptînd şi învingînd cu tenacitate o prejudecată ori o inerţie, fie dăruindu—se, cu preţul a destule servituţi şi renunţări, unei idei creatoare — şi—a împlinit un ideal, a omagiat prin fapta sa întreaga noastră societate interesată în cel mai înalt grad de perfecţionare şi înfrumuseţare continuă a fiecărui destin uman.

Şi mai păstrez alături de aceste scrisori înmănunchiate cu gîndul că, într—o zi ce nu—mi e cunoscută încă, să le încredinţez tiparului ; pilda lor de vigoare, moralitatea şi tonicitatea lor motivîndu—le cu prisosinţă dreptul de a ajunge şi sub ochii altora; mai păstrez în preajmă, spun, o scrisoare care m—a decis s—o înfăţişez cititorilor fără întîrziere, azi, acum — se va vedea de ce.

Iat—o, redusă la ideile principale pentru a nu abuza de răbdarea nimănui :

„...N—am fost un elev strălucit. Am terminat liceul cu destule poticneli, l—am terminat mai mult pentru că, odată început, părinţii nu se puteau obişnui cu gîndul că l—aş întrerupe la jumătate. Perseverenţa lor m—a scos la liman. Asta era important. Mijloacele cu care şi—au văzut visul cu ochii, avînd în vedere bunele intenţii, mi se par scuzabile, chiar dacă părinţii mei înşişi preferă să nu şi le mai amintească. Am dat apoi examen de admitere la un institut de învăţămînt superior, am căzut prima oară, am căzut şi a doua oară — şi aşa, desigur, s—ar fi întîmplat şi în a treia toamnă dacă... Dar mi se pare că iar încep să răscolesc lucruri deloc plăcute, iar trebuie să apelez la îndîrjirea pe care au investit—o părinţii în dorinţa de a mă vedea şi student, bătînd la porţile ce păreau a păzi imposibilul, izbutind totuşi să le deschidă, iar eu să mă strecor prin ele surîzător, fără a avea să—mi reproşez nimic şi cu atît mai puţin faptul că ocupam pe nedrept locul unuia mai merituos.

Să trecem ceva mai repede şi peste anii de studenţie, deşi, practic, ei au trecut destul de greu.

Repartizat ca specialist, nu mai ţin minte dacă într—un tîrg din fundul Moldovei sau într—un orăşel pe undeva prin Maramureş, dar n—are nici o însemnătate deoarece o cunoştinţă de—a tatei..., mă rog, un om care n—a uitat o veche amiciţie cu bătrînul meu sau poate care, prin persuasiune, a fost silit să—şi amintească de vechea amiciţie... a reuşit să mă readucă în Capitală cînd trenul care mă ducea spre postul iniţial repartizat abia intrase în gara Chitila...

Se împlinesc cinci ani de cînd lucrez într—o instituţie bucureşteană şi ţîrîş, grăpiş am fost şi promovat. Nu cine ştie ce, dar oricît. Nu mai sînt un simplu salariat. Unii spuneau că, specialist fiind, locul meu nu era printre hîrtii. Capacitatea mea, seriozitatea, cunoştinţele mele să fie cauza acestor urcări pe scara ierarhiei administrative ? Dacă am pornit aceste rinduri sincer, nu văd de ce nu le—aş continua la fel. Nu, nu capacitatea, nici seriozitatea, nici cunoştinţele, ci nişte excelente recomandări... Adevărul este uneori cinic, în cazul meu cu siguranţă că e cinic, dar decis să nu—l ascund, îmi permit afirmaţia că nişte, cum le—am numit, excelente recomandări au înlocuit merite autentice. Nu trebuie să mă gîndesc prea mult ca să înşir aici măcar cinci nume de colegi cu atari merite şi care se află pe o treaptă mai de jos a ierarhiei administrative.

Lucid, îmi dau seama că am urcat o scară de hîrtie etc, etc. ..."

Aceasta e scrisoarea.

Iertaţi—mă. Nu se află în păstrarea mea această scrisoare. Nimeni n—a trimis nimănui o asemenea scrisoare.

Şi există oameni care ar putea s—o scrie, adică, mai exact, datele ei se confundă, se contopesc cu cele ale biografiei lor.

Există încă, deşi prezenţa lor in ambianţa vieţii noastre reprezintă un procent care exclude cu severitate orice intenţie de generalizare, există încă, ascunse prin cotloane, scări de hîrtie.

Printre atîtea scări de marmură, printre atîtea scări de granit !

FEBRILITATEA AFIRMĂRII

Indestructibil legată de fiinţa adolescentului, dorinţa de afirmare îşi caută cu o maximă febrilitate căile care s—o conducă spre împlinire. O firească nerăbdare, o neliniştitoare teamă că timpul trece implacabil îşi pun amprenta pe tot ce se înscrie în zona de manifestare a acestei dorinţe. Locul lucidului CUM îl ocupă uneori în întregime grăbitul, agitatul CÎND. La 18 sau 20 de ani n—ai vreme să aştepţi. Te impresionează mai puţin faptul că, de pildă, Arghezi şi—a publicat primul volum de versuri la 47 de ani. Ceea ce reţii, ceea ce nu poţi uita este că opera lui Labiş materializează creaţia unui adolescent. Lumea trebuie să afle de existenţa ta acum, imediat, actele tale trebuie să intre într—un circuit public cît mai repede cu putinţă. Nimic — şi de data aceasta pe drept cuvînt — nu—ţi pare mai demn de dispreţ decît o viaţă ştearsă, cenuşie, anonimă. Te preocupă, desigur, cum să nu ajungi la ea sau cum să ieşi din ea, dar te trezeşti necontenit întrebîndu—te cînd ? Sînt clipe în care încerci chiar sentimentul dureros că nu eşti înţeles, că ţi se pun „beţe în roate". Pînă şi viaţa din jur, cea care ţi—a înaripat şi ţi—a înflăcărat visul afirmării, îţi pare că ce ţi—a dat cu o mînă îţi ia cu alta. Ţi—a deschis cu generozitate mii de căi, îndemnîndu—te să păşeşti cu încredere pe oricare te atrage mai mult, asigurîndu—te că îţi vei putea afirma personalitatea — şi iată că tot ea pare să nu—ţi înţeleagă nerăbdarea de a le parcurge mai repede, cît mai repede. Îţi faci socoteala că pentru a ajunge inginer îţi trebuie (adunîndu—i şi pe cei care au trecut) **17** ani de învăţătură, arhitect sau medic — **18** ani. Tu califici acest interval de timp drept „fantastic", iar viaţa caută posibilităţile ca să mărească în continuare durata studiilor. Evidenţa argumentelor ei te obligă pînă la urmă să—i dai dreptate şi să—ţi spui : bine, dacă nu—i cu putinţă mai devreme, şi cum nu—mi pot trăda visul de a deveni inginer, arhitect sau medic — „o să mă înham" la o muncă ce—mi va aduce satisfacţia specializării abia după ani şi ani. Dar ce mă fac în acest timp cu „ieşirea din anonimat", cum să sparg mai repede tiparele unei existenţe care nu mă deosebeşte de altul, care face ca numele meu să rămînă undeva, „pierdut" printre alte sute de mii ale cataloagelor şi foilor matricole ? îmi oferă viaţa o asemenea posibilitate ?

Articolul de faţă se vrea o relatare a încercării noastre de a nota, în urma unor discuţii cu diferiţi adolescenţi, cîteva răspunsuri la această întrebare :

CUM ŞI CÎND — *noţiuni inseparabile*

Aşadar, oferă climatul societăţii noastre posibilităţi concrete pe care, folosindu—le, adolescentul să fie scutit de frămîntarea că numele său poate fi înlocuit cu o cifră : „În liceul nostru sînt 2 000 de elevi; eu, conform fişei matricole, sînt al 1347—lea !" sau cu un termen generic : „Studenţii institutului politehnic s—au pregătit temeinic pentru sesiunea de examene ; eu fac parte dintre aceştia !" ?

Discuţiile purtate de noi — nu vrem să ne botezăm întreprinderea cu încetăţenitul titlu de „anchetă", aceasta părîndu—ni—se că nu se potriveşte tuturor dialogurilor animate de reporteri nici măcar cînd rolul numiţilor se reduce doar la acela de a interoga — discuţiile purtate de noi, deci, ne—au adus confirmarea unei certitudini : nenumăraţi adolescenţi, o spunem fără teamă de exagerare : imensa lor majoritate dau un răspuns afirmativ. Şi răspunsul este afirmativ chiar dacă întru susţinerea convingerii lor unii nu se inspiră din exemple personale.

Facem primul popas în tovărăşia cîtorva dintre aceştia.

„În ce mă priveşte, îmi este suficient că viaţa mă pune necontenit în situaţia de a reţine numele multor adolescenţi care se fac remarcaţi într—un domeniu sau altul de activitate, pentru ca, logic, să conchid că drumul pe care au mers şi merg ei îmi este deschis şi mie." (Ion Şt. student anul III Metalurgie, Institutul politehnic Bucureşti).

„Generaţia mea poate vorbi — şi chiar o face adesea, rostindu—le numele cu urî sentiment frăţesc, de familie — despre studenţi constructori ai unor complicate maşini electronice de calcul, despre elevi cîştigători ai Olimpiadelor naţionale şi internaţionale de matematică şi fizică, despre sportivi juniori, campioni republicani şi mondiali, despre foarte tineri poeţi, muzicieni şi artişti plastici a căror creaţie s—a impus, despre tot atît de tineri inovatori, aflaţi încă pe băncile unor şcoli tehnice... Fiecare dintre aceştia în parte, şi toţi la un loc, constituie pentru mine argumentul principal că am la dispoziţie un număr infinit de căi pentru afirmare." (Dan T., student anul I, Tehnologia construcţiilor de maşini, Institutul politehnic Bucureşti.)

„Sînt poate mai puţin grăbit ca alţii şi nu mi se pare o nenorocire că numele meu, Sorin T., elev într—a XI—a la Liceul „Mihail Sadoveanu", nu spune nimănui nimic în afara familiei şi a clasei mele. Am răbdare. Voi face totul ca, peste ani, să spună mai mult numele

profesorului Sorin T... Dar am colegi care s—au făcut cunoscuţi încă de pe acum. Aleg un singur exemplu : Radu P., din clasa a IX—a, este la 16 ani un sensibil şi plin de talent poet, versurile sale au şi început să apară în reviste, să fie memorate de colegi. Nu o dată eu însumi mă surprind recitîndu—l : «Vorbele liniştei sînt / pulsaţiile inegale ale inimii / şi gîndurile care străbat / ca nişte săgeţi / scurte şi ascuţite / muşchii încordaţi. / Şi atunci cînd tăcem / cuprinşi de spaimă / sau tristeţe / vorbele liniştei / ne străbat, / apar pe obrajii noştri crispaţi / şi vorbesc pentru noi. / Toată viaţa vorbele liniştei / vorbesc pentru noi / şi nu ne apărăm, / pentru că ne dau în vileag / gîndurile».

Este de prisos să mai exemplificăm. Oare şi—ar putea exprima o cît de mică îndoială în privinţa existenţei unor nenumărate căi deschise unei autentice afirmări, şi pe care tineretul nostru este chemat să le străbată cu încredere şi fermitate, tocmai adolescentul ce a şi înregistrat, păşind pe ele, aprecieri unanime ?

Ne este limpede în ce va consta răspunsul a mii şi mii de adolescenţi cărora vîrsta foarte tînără nu le este cîtuşi de puţin o piedică în faţa dorinţei de a—şi face cunoscute virtuţile.

Pentru toţi aceştia şi pentru atît de numeroşi alţii, între factorii CUM şi CÎND ai legitimei dorinţe de afirmare s—a stabilit un raport de armonie, de perfectă reciprocitate. Căile n—au intrat — şi nu pot intra — în conflict cu timpul.

CÎND — *un învingător fără glorie*

Dar, să recunoaştem, nu rareori se întîmplă ca în raportul despre care vorbeam, armonia să se destrame. In balanţa meditaţiilor unor adolescenţi, cînd — cu răspunsul său pripit : „acum" !, „imediat"! — capătă o pondere atît de mare încît îl reduce considerabil pe cum, şi uneori îl reduce total din competiţie.

Transcriem aici, dintr—un caiet de notaţii diurne, două întîmplări la care am fost martori.

Sîmbătă 26 februarie a. c, seară de dans la Casa tineretului din 1. Mai bine de o sută de perechi dansează. Pentru asta au venit. S—ar fi putut crede că pentru asta a venit şi perechea alcătuită din G. S., elev în clasa a XI—a, şi M. A., elevă în clasa a X—a. Eroare ! Aceşti doi tineri au ales ziua cu pricina pentru debutul ieşirii lor din anonimat. Au încercat mai întîi prin nişte figuri de dans care nu mai permiteau şi altora să folosească pista, convinşi că aceasta le este rezervată în exclusivitate. Au fost nevoiţi să se... mulţumească doar cu cîteva proteste. Readuşi la decenţă, nimeni n—a vrut să le afle numele. Adresîndu—li—se pentru a—i obliga să se comporte civilizat, nici unul dintre cei care au făcut—o n—a ţinut să ştie cum îi cheamă, mărginindu—se să—i integreze într—o noţiune generică de „înapoiaţi". Prea puţin pentru scopul urmărit de G. S. şi M. A. Doreau ca despre ei „să se vorbească", doreau ca numele lor să ajungă pe buzele tuturor. Au izbutit în cele din urmă, „amuzîndu—se" să spargă cu sticle de bere o oglindă. Rezultatul e cel scontat. Acum nimeni nu s—a mai mulţumit să—şi clarifice doar categoria din care fac parte cei doi, toţi au vrut să cunoască numele exact al „înapoiaţilor". Şi l—au aflat. Lui G. S. i s—a părut însă că atunci cînd a spus cum îl cheamă, unii se aflau mai departe şi n—au reţinut. De aceea cînd erau conduşi el şi partenera sa spre ieşire, s—a mai oprit o clipă în uşa sălii de dans pentru a striga : „Reţineţi—ne numele! O să mai auziţi de noi!"

4 septembrie (...). La o circumscripţie de miliţie răsfoim un dosar. Iată—i cuprinsul pe :scurt : Cu două zile în urmă — mai exact cu două nopţi — A. I. 19 ani, operator la o uzină bucureşteană, şi L. N. aceeaşi vîrstă, dar fără profesie — „în aşteptarea stagiului militar", cum declară el — au fost descoperiţi muţind firma unei alimentare în locul unei farmacii. „Ţelul final" era să apuce să mute şi firma farmaciei deasupra alimentarei, însă au fost împiedicaţi de sosirea inopinată a miliţianului. Ce i—a îndemnat să facă acest act stupid şi, evident, nu lipsit de consecinţe ? Un pariu încheiat la bodegă cu alţi cîţiva. Redăm cu stricteţe formularea din dosar : „Am pus un pariu că avem curaj să facem asta, unul dintre băieţii cu care am stat (nu cred că ne înşelăm dacă traducem verbul „am stat" prin „am băut", n. n.) la masă a spus că sîntem nişte cîrpe, că n—avem curaj de doi bani..." Şi mai departe ! „... rugăm organele de miliţie să înţeleagă că sîntem tineri, că prin ceva am vrut şi noi să arătăm că sîntem

tineri..."

Am avut prilejul să stăm de vorbă cu A. I. Ar fi să abuzăm prea mult de timpul cititorului, relatînd aici întreg dialogul nostru care a durat mai bine de un ceas. Cîteva mărturisiri de—ale lui A. I. credem însă că merită să fie cunoscute. Le înserăm aici în ordinea exprimării lor si fără a ne permite nici o intervenţie :

„Aştept mereu să se întîmple cu mine ceva care văd că nu se mai întîmplă. Poate nu ştiţi ce greu e să aştepţi !"

„Într—o uzină mare nu se bagă de seamă cînd vrei să lucrezi mai bine. Eu, să nu mint, nu mă omor cu treaba, dar ce vă spun este exact..."

„Asta—i drept, nu—s nici raţionalizator, nici inovator. Dacă n—am talent pentru aşa ceva, trebuie să rămîn toată viaţa un necunoscut ?"

„Recunosc că am multe absenţe de la lucru..."

„E adevărat că de la uzină mi s—a propus să mi se dea recomandarea pentru liceul seral, dar nu mai ţin minte ce s—a întîmplat că nu m—am înscris la examenul de admitere."

„Nu m—am gîndit la brigada artistică..." „M—am înscris la cineclubul de pe lîngă uzină, dar nu m—am dus..."

„În materie de sport, sînt suporterul echipei..."

Ne—am oprit la cazul tînărului A. I. care, făptuind un act nedemn, cerea în timpul anchetării sale : „...rugăm organele de miliţie să înţeleagă că sîntem tineri, că prin ceva am vrut şi noi să arătăm că sîntem tineri..."

Nu ne—am lămurit ce vrea să arate şi nu reuşeşte A. I. N—am izbutit s—o aflăm de la el şi nici apelînd la fantezia noastră şi a altora n—am ajuns la vreo concluzie.

Ceea ce ne—a reuşit a fost doar un simplu diagnostic, valabil pentru starea lui A. I. (şi, din păcate, nu numai a lui). L—am formula astfel : desprins de CUM, nerăbdătorul CÎND al dorinţei de afirmare se rostogoleşte de la înălţimea la care visul adolescentului a suit această firească necesitate şi nu o dată îl trage după el şi pe visător. Fără firul trainic al lui CUM — al întrebării răspunzînd meditaţiei despre consistenţa şi etica drumului ales pentru afirmare — coardă împletită doar din CÎND — şi presupunînd numai înflăcărare pentru a scurta timpul ce te desparte de momentul afirmării — nu va izbuti niciodată să—şi cîştige locul, alături de sacul de vise, pe umărul alpinistului lucid şi îndrăzneţ.

PE SCARA DE SERVICIU...

Titlul acestui capitol nu ne aparţine. Ne—a fost sugerat de cuvintele lui M.Colgeag, atunci în vîrstă de 20 de ani, ajutor de maistru la I. O. R.

L—am cunoscut datorită unei întîmplări, poate pentru alţii obişnuită, pentru noi însă constituind un fenomen mai rar. Ne găseam într—un vehicul de transport comun. La nu mai ţinem minte care staţie s—a urcat un grup de 4—5 studenţi. Au rămas pe platforma din spate, au scos fiecare cîte un caiet şi au început să citească. „Nu luaţi bilete ?" i—a întrebat taxatoarea. Unul din grup a dus un deget la gură şi a replicat : „Ssst ! Linişte ! învăţăm !" Taxatoarea i—a invitat să lase gluma şi să plătească călătoria. Jocul cu apelul la linişte a fost continuat pînă cînd taxatoarea a ameninţat cu oprirea vehiculului şi cu evacuarea. Din această clipă, o adevărată bufonerie. Mai întîi au acuzat—o pe taxatoare de „lipsă de respect faţă de nişte tineri studioşi..." „Care este intenţia dumitale ?" i s—au adresat cu maliţie. „Vrei să ucizi in faşă nişte viitori savanţi ? îţi iei răspunderea dacă la seminar nu vom reuşi să distingem o moleculă de carbon de un pian cu coadă ?" în sfîrşit, cînd taxatoarea a făcut ca vehiculul să fie oprit între două staţii, grupul s—a hotărît să ia bilete, fără să renunţe însă cu desăvîrşire la spectacolul de circ : „Daţi—ne cinci bilete la balcon, cu reducere..." Atunci s—a petrecut ceea ce spuneam că nouă ne—a fost dat să vedem mai rar. S—a aliat taxatoarei, pentru a curma bufoneria, nu un om în vîrstă, poate el însuşi părinte, cu o înfăţişare impunînd mai multă autoritate, ci un tînăr scund, firav, cel despre care mai tîrziu aveam să aflăm că se numeşte Marin Colceag, că avea 20 de ani şi era ajutor de maistru. Plin de calm, arătînd celor din grup că atitudinea lor nu l—a enervat, ci l—a intrigat — „vă rog să fiţi atenţi la nuanţă !" — Marin a etichetat „spectacolul" drept o manifestare de „lipsă de respect faţă de tine însuţi şi faţă de cei din jur", „un mod stupid de a te face observat, de a se vorbi despre tine, n—are importanţă cum, totul este să se vorbească..."

Am coborît împreună cu Marin. Am rămas încă multă vreme împreună. A ţinut să—şi spună pînă la capăt punctul de vedere faţă de tinerii de felul celor împotriva atitudinii cărora s—a ridicat :

„Mi—e mai ciudă pe ei decît pe alţii. Sînt unii care au scăpat de sub supravegherea familiei, au legat şcoala de gard, au început să bată bulevardele şi s—au trezit la 18 ani fără nici un căpătîi. Cel mai simplu gînd, de o treabă, de o meserie, de a încerca să recuperezi anii pierduţi in zadar, nu le trece prin cap. Au intrat în ei lenea, chiulul, dezinteresul. Îi doare că mulţi îi ocolesc, că prezenţa lor nu provoacă în jur nici o bucurie — şi atunci caută cu luminarea ocazii de a fi băgaţi în seamă. Una dintre metode este şi cea a discuţiilor în doi peri cu taxatorii, cu ospătorii, cuvintele «spirituale» rostite în timpul unui film, apostrofările adresate soliştilor la un concert... Dar grupul cu care ne—am întîlnit nu face parte din categoria asta. Ei sînt studenţi, adică nişte tineri stimaţi pentru dragostea lor faţă de învăţătură, pentru dorinţa lor de a deveni oameni cu o înaltă calificare. Drumul pe care au pornit să se afirme inspiră tot respectul. Şi totuşi... Ciudat, dar asta nu—i mulţumeşte pe deplin. Nu mai au răbdare să aştepte vremea cînd se vor evidenţia ca ingineri, profesori, medici. Vor neapărat să se ştie că ei există, nu numai la facultate, nu numai în familie — vor să ştie toată lumea că pe pămîntul ăsta s—au născut ei ! Personal n—am nimic cu o asemenea dorinţă, dar du—o la îndeplinire pe căi demne. Din anonimat nu se poate ieşi niciodată pe scara de serviciu şi mai cu seamă cînd, prin tot ce ai mai bun şi mai frumos în tine, ai izbutit să locuieşti într—o casă care are şi o uşă principală, cu scări de marmură..."

„DACĂ—L VEDEŢI PE ÎMPĂRAT..."

Jucînd un rol de neuitat prin nemuritoarele personaje din galeria satirică a lui Gogol, moşierul Bobcinski din „Revizorul", printr—o replică devenită celebră, ne—a îndemnat să nu sistăm încercarea noastră de a desluşi cîteva din căile alese pentru afirmare de către adolescenţi (proprii sau nu vîrstei lor, conforme sau nu cu etica societăţii noastre, mărturisind o opţiune conştientă sau nu). Replica cu pricina este aceea prin care Bobcinski adresează „o rugăminte foarte umilă" falsului revizor. Desigur, v—o amintiţi : „v—aş ruga cu plecăciune, cînd veţi ajunge în Capitală, să spuneţi la toţi cei mari de acolo... la senatori... la amirali... că uite «excelenţă»... sau «luminăţia ta»... să ştiţi că în oraşul cutare trăieşte Piotr Ivanovici Bobcinski. Chiar aşa să le spuneţi : trăieşte Piotr Ivanovici Bobcinski !"

Unor tineri li se pare că şi aceasta este o cale. Calea Bobcinski, care i—ar putea ajuta să se facă cunoscuţi. Dacă te cunosc şi îşi dau seama că eşti un om ce se bucură de o anumită consideraţie şi preţuire, te apucă de nasturele hainei, te trag într—un colţ şi încep : „Vorbeşte—le de mine... E bine să se ştie că exist... că trăiesc..."

Într—un fel sau altul, cu... Bobcinski—adolescent au de—a face din cînd în cînd oameni şi instituţii.

„Primim — ne informează redactorul unei emisiuni de televiziune — scrisori din partea unor telespectatori ca răspuns la concursurile noastre. Nu ştim ce să credem cînd, printre acestea, unele ne cer să anunţăm în emisie numele semnatarilor lor... indiferent dacă aceştia au dat răspunsuri exacte ori nu. „Vreau să—mi aud numele la televizor !" sîntem rugaţi. Dorinţa o socotesc justificată în cazul cînd tinerii respectivi, răspunzînd corect şi cîştigînd premii la concursurile noastre, vor să se afle că ei sînt aceia, că pregătirea, cunoştinţele lor au dobîndit un succes. Dar cînd lipsa de pregătire, lipsa de cunoştinţe îi situează printre cei desen pre care nu există motiv să—ţi faci o impresie bună, ce rost ar avea să le dăm numele ?"

„Mi s—a întîmplat — ne relatează instructorul unei brigăzi artistice — să scot o tînără dintr—un rol. Pur şi simplu, mă înşelasem în privinţa capacităţii ei de a juca. Nu s—a supărat însă pentru că nu va mai juca, ci pentru că astfel n—o să—i mai apară numele în programul spectacolului. M—a întrebat chiar dacă, deşi nu joacă, numele ei n—ar putea figura totuşi printre interpreţi..."

Secţia de scrisori a ziarului nostru a primit o corespondenţă care se încheia astfel : „Recitindu—mi cele scrise, îmi dau seama că nu v—am spus nimic interesant... Totuşi poate îmi publicaţi această însemnare... grozav aş vrea să—mi văd numele tipărit în ziar !"

Lăsăm acest capitol fără alte comentarii.

Adăugăm doar finalul celebrei replici a lui Bobcinski : „Şi dacă—l vedeţi pe împărat, la fel să—i spuneţi şi împăratului : că, uite, majestatea voastră imperială, în oraşul cutare trăieşte Piotr Ivanovici Bobcinski !"

CERTITUDINI

Citeam recent într—o revistă o anchetă intitulată „Setea de idoli". Titlul a fost cel care m—a atras în primul rînd, deşi la sfîrşitul lecturii tocmai cu el n—am mai putut fi de acord. Ancheta insera răspunsurile a vreo două duzini de adolescenţi cu privire la dorinţa acestora de a—şi găsi modele de viaţă, de a se strădui să înveţe cum să trăiască de la acei oameni care, prin personalitatea lor marcantă, prin virtuţile etalate, prin creaţia lor, pot constitui exemple în faţa cărora, găsindu—te la vîrsta căutărilor, a frămîntărilor şi, să nu ocolim cuvîntul, a neliniştilor provocate de scrutarea propriului destin, nu poţi rămîne indiferent. Dar, cu toate că titlul i—ar fi putut invita pe unii la cunoaşterea unei lumi de „idoli" cu aureolă fragilă şi foarte efemeră, nici unul dintre tinerii dispuşi să—şi mărturisească „setea" n—a numit un atare model. Şi vă mărturisesc că nu mi s—a părut surprinzător. Aşa cum declara şi unul dintre participanţii la anchetă, „bate pretutindeni un vînt de seriozitate..."

Dacă mi se îngăduie să preiau formularea, aş spune că ceea ce caracterizează cu osebire tînăra noastră generaţie e tocmai integrarea organică a acestui „vînt de seriozitate" în atmosfera complexă a vieţii, el indicînd direcţia aspiraţiilor, a viselor.

Îmi face plăcere să ilustrez acest adevăr răsfoind, cu permisiunea celui care îl redactează, un caiet—jurnal purtînd titlul „Eu, la 13 ani" şi aparţinînd elevului A. P. din clasa a XI—a a liceului „Minai Viteazul".

„Jurnalul" debutează cu o constatare care se vrea un fel de „motto" : „Eu, la 18 ani, însemn o părticică din generaţia mea. Ce voi fi mîine ? Concret, s—ar putea să nu ştiu încă, dar fără îndoială că voi fi unul dintre aceia, foarte mulţi, consecvenţi idealurilor noastre".

Un, hai să—l numim, monolog interior descoperit în primele pagini, are vaste rezonanţe în mai toate confesiunile : „Pentru a răspunde la întrebarea cu cine vreau să semăn, modelul cărui om aş vrea să—l urmez, e necesar mai întîi să—mi mărturisesc pasiunile : iubesc adevărul şi cutezanţa, generozitatea şi simplitatea, cinstea. Întruneşte oare cineva aceste virtuţi ? Sînt fericit să răspund : da ! Sînt fericit să răspund că modelul meu de viaţă este comunismul".

Lungul şir de notaţii găzduite în continuare de paginile caietului surprinde, parcă din nevoia unor exemplificări la obiect, numeroase portrete şi impresii prilejuite de ceea ce A. P. exprimă prin „contacte personale" cu oamenii pe care îi ia drept model.

Citez :

„Memorabilă din vizita aceea la I. O. R. a fost cunoştinţa cu inginerul G. Ne—a fost recomandat ca un vechi comunist. Am simţit noi înşine asta. Conducîndu—ne prin hală, nu ne—a vorbit ca un ghid capabil doar să ne informeze despre rostul unei maşini, despre o realizare, un proiect. Indicate de mîna sa, însoţite de explicaţiile glasului său, toate elementele componente ale halei, de la oameni la maşini, de la materia prelucrată la grafice, ne dezvăluiau viaţa lor interioară, primeau semnificaţii de *o* frumuseţe unică. Şi asta pentru că omul care ne conducea era deosebit de frumos, pentru că, în tot ce spunea, cheltuia, cu o adevărată risipă, dragoste, pasiune, încredere — şi totul departe de idealism, cu un simţ al lucidităţii teribil de tonic..."

Şi iar citez :

„Montorul M., membru de partid, ne—a arătat cartea sa de muncă. Lucrase din '52 şi pînă azi pe nu mai puţin de 12 şantiere. Se mîndrea că nu plecase niciodată de pe un şantier la cererea sa, ci totdeauna fusese solicitat în altă parte. Se mai mîndrea că de fiecare dată luase viaţa de la început şi că, deşi începutul pe fiecare şantier e greu, tocmai asta îl atrăgea. Acceptase să vină tocmai pentru că era greu, dintr—o fierbinte necesitate de a—şi verifica puterea de muncă, intensitatea dăruirii".

Şi toate aceste observaţii şi multe altele conduc în modul cel mai firesc spre mărturisirea :

„Deşi nu—mi este indiferent spre ce anume — cu exactitate numită — meserie mă voi îndrepta, oricare va fi aceasta, de un lucru sînt sigur : voi da tot ce am mai bun şi mai trainic, mereu animat de gîndul că dăruirea e fără rezerve".

O concluzie ? Nu intenţionez aşa ceva, dar dacă vreţi numiţi astfel sentimentul plenar pe care îl încerc odată cu observaţia că, atunci cînd modelul uman pe care ţi—l alegi este omul superior al vremii şi societăţii noastre, o asemenea mărturisire plină de certitudine este firească,, firească aşa cum respiri, aşa cum iubeşti.

MODESTIE

M—a trimis spre nişte însemnări uitate — poate cu bună ştiinţă uitate, pentru voluptatea de a le descoperi, după scurgerea unui timp, respiraţia încă fierbinte — celebra definiţie a lui La Bruyère dată modestiei. Îmi permit să o reamintesc : *„Modestia este faţă de merit ceea ce, într—un tablou, este umbra faţă de figuri : le dă forţă şi relief.*

Am deschis paginile unui caiet, şi iată—mă, după cîţiva ani, din nou în preajma unor tineri cărora le datorez nu numai bucuria de a—i fi întîlnit, dar, oricît ar suna de emfatic, sentimentul stenic că mi—au oferit trainice puncte de sprijin pentru un echilibru care, nu o dată, alţii mi l—au clătinat.

...Cu medicul pediatru Emilia D. am făcut cunoştinţă cam în aceeaşi vreme. îşi îndeplinea stagiul într—un sat din Moldova, făcuse rost de un căluţ şi, zilnic, pornea să—şi viziteze pacienţii răsfiraţi pe distanţe care o obligau la drumuri nesfîrşite prin, cum zice Sadoveanu, „coclauri şi pustietăţi". Nimic neobişnuit, vor gîndi poate unii, în fond aceasta îi este meseria, ai intrat în horă trebuie să joci. Cu totul de acord, dar numai după ce mi se permite să adaug că Emilia D. sfîrşise facultatea cu o medie care ii dădea dreptul să aleagă cea dintîi locul repartizării, că pe lista comisiei se afla şi comuna Mogoşoaia, la o azvîrlitură de băţ de Capitală, în fond o prelungire a Bucureştiului, cu asfalt, lumină electrică, ştrand, plus o casă de creaţie unde vin „oameni elevaţi", cu care „poţi să schimbi o vorbă"... De acord, dar numai după ce mi se permite să adaug în continuare că, datorită calităţilor ei fizice, Emiliei D. i se propusese, cu insistenţa cunoscută a regizorilor, să joace într—un film, iar distanţa pînă la Buftea ar fi parcurs—o într—o limuzină comodă şi rapidă (descătuşînd zeci de cai putere, nu punînd la încercare bietul efort al unui căluţ din Moldova), înconjurată de oameni spirituali şi, nu mă îndoiesc, cavaleri...

...În sfîrşit, tot pe atunci mi—a fost dat să întîlnesc pe tînărul geolog Victor A., fumînd cu el, la Sîmbăta de Sus a Făgăraşilor, o „pipă a prieteniei" şi asistînd la convorbirea sa cu un redactor al Editurii ştiinţifice, intenţionînd să—l convingă că lucrarea pe care i—o încredinţase spre publicare şi constituind o colaborare cu încă cîţiva geologi, cu privire la nu ştiu ce prospecţii, trebuia semnată în ordine alfabetică, astfel că A. urma să se găsească în capul celorlalte nume. Logicii arbitrare a alfabetului, Victor A. opunîndu—i alta — şi anume aceea că, vorba anticilor, *est modus in rebus,* există o măsură în toate, şi la vîrsta sa nu poate semna înaintea altora, chit că lucrarea îi aparţine în cea mai mare parte (în paranteză fie spus, simultan cu convorbirea aceasta avea loc alta, generată de aceeaşi întîietate a semnăturii, care s—a soldat însă, între doi tineri autori ai unui scenariu cinematografic, cu o ruptură „pe viaţă". Evident, motivul nu l—a furnizat dorinţa fiecăruia de a semna al doilea...)

Forţa şi relieful împrumutate calităţilor umane de rara (dacă vreţi, rară doar în sensul figurativ, de preţioasă) virtute a modestiei, aureolare a maturităţii intelectuale şi morale, a aprofundării responsabilităţii noastre în viaţa socială, înalţă propriile merite tocmai prin definirea lor ca firești, ca izvorîte dintr—o obligaţie faţă de tine însuţi şi faţă de colectivitate. Dar, fără îndoială, mai presus de orice, modestia reprezintă combustibilul nesecat, slujind fiecărei trepte a rachetei care ne proiectează pe traiectoria continuei perfecţionări a destinului, stabilind echilibrul real dintre calităţi şi defecte, permiţîndu—ne autodepăşiri, dăruindu—ne luciditatea unor judecăţi în lumina cărora mîndria, satisfacţia împlinirilor ne apar la justa lor valoare de autentici catalizatori.

A DEPĂŞI UN EŞEC...

Toţi laurii, toată cinstea învingătorilor. Nimic mai omenesc, nimic mai moral decit să vrei să învingi, să te angajezi cu tot ce ai mai bun în lupta pentru victorie. Evident, nu mă refer doar la sport. Nu există domeniu de activitate care să nu cunoască emulaţia : dorinţa de a învinge este prezentă pretutindeni. Ne întrecem cu alţii şi cu noi înşine, în competiţii de—o viaţă sau de o singură zi şi mai presus de orice stimulent, flacăra voinţei ne—o întreţine perspectiva victoriei, clipa aceea fără egal care ne cheamă, ne surîde din depărtare şi nu o dată, ne ameţeşte cu vinul tare al bucuriei.

Aşa stînd însă lucrurile — şi aşa stau ! — s—ar părea că, printr—un contrast propus de logică, nimic n—ar fi mai puţin omenesc, nimic mai imoral decît să pierzi o luptă, decît să fii silit să sorbi din cupa înfrîngerii. Dar nu, din fericire nu calculele abstracte de logică ne guvernează ceea ce numim „mişcarea interioară", lupta pentru înfrumuseţarea propriului destin. Sînt gata, asumîndu—mi riscul de a contraria pe unii, să folosesc aceleaşi expresii euforice de la început, într—un context care s—ar părea că le neagă : Toată lauda, toată cinstea celor care ştiu să piardă ! Pentru că şi rîndurile acestea se vor un argument — a şti să pierzi este adeseori echivalentul unei victorii.

C. Răduţ la 24 de ani este strungar de precizie la „Mecanică Fină". Calificarea şi—o datorează absolvirii şcoli profesionale de pe lingă uzina „23 August". Dar cum este faţă de el însuşi ceea ce singur numeşte „un veşnic nemulţumit", a studiat la seral şi liceul, devenind posesorul unei mult rîvnite diplome de bacalaureat. Pînă atunci toate i—au mers din plin. Nici o înfrîngere. La zilnice victorii în producţie, îşi adăuga anual victorii la învăţătură, victorii cucerite greu, incomparabil mai greu decît cele dobîndite de oricare licean — şi nu numai pentru că se ducea la şcoală după orele din uzină, ci mai ales pentru că, realizînd un cîştig frumos, învăţătura nu era singura tentaţie, ci una dintre multele şi n—aş numi aici decît pe cele cu desăvîrşire proprii şi recomandabile unui adolescent : frecventarea spectacolelor, serile de dans, excursiile... Pe toate acestea C. Răduţ a trebuit să le amîne, învăţătura pentru el a însemnat destule sacrificii care, firește, au dublat bucuria victoriilor, dar, oricît de stimulative ar fi, sacrificiile rămîn totuşi ceea ce foarte exact le indică numele, adică o jertfire de sine, o renunţare, pe cît de bărbătească, pe atît de grea. Ambiţia lui era să nu se oprească aici, să studieze mai departe. Aşa s—a găsit în faţa primei înfrîngeri. A dat examen la Facultatea de automatică şi a căzut.

Cer permisiunea de a deschide o paranteză. Cu vreo doi ani în urmă, dorind să aflu ce se întîmplă cu cîţiva din nereuşiţii la un examen de admitere în învăţămîntul superior, m—am apucat să—i caut şi i—am găsit astfel : pe primul înecîndu—şi amarul într—un bar, pe al doilea trimis de părinţi să se distreze la mare (mă întreb şi azi de ce, tînărul respectiv neinvestind nici cel mai mic efort în acest examen : o modestă medie obţinută şi care nu era 2, ci — nu zîmbiţi — aproape 2 !), pe al treilea căutînd un serviciu temporar, „ceva, la un birou, cîteva hîrtii, colegi simpatici, lunea dimineaţa discuţii despre fotbal, vineri şi sîmbătă idem, doar pe la mijlocul săptămînii un pic n—are ce strica...", al patrulea şi cel mai original, după mine, se şi gîndise la examenul viitor, dar nu tot la Construcţii : peste noapte se decisese să devină jurist... sau, eventual, profesor de engleză, dacă nu cumva va încerca la Institutul de Cultură Fizică şi Sport... închid paranteza cu mărturisirea că nu l—am mai căutat şi pe al cincilea !

Aşadar, C. Răduţ a căzut la examenul de admitere la Facultatea de automatică. Il rog să—mi spună ce a simţit, ce simte în faţa acestui eşec. îmi răspunde fără nici o altă introducere : „O poftă nebună de a mă pregăti mai bine şi de a repeta examenul. Niciodată n—am fost mai încrezător că voi reuşi, ca în clipa cînd mi—am citit numele printre nereuşiţi. M—am dus acasă, ca şi cum nimica nu s—ar fi întîmpîat, ba, nu, inexact, ca şi cum mi s—ar fi întîmplat ceva de mult şi îndelung aşteptat ; e poate ciudat, dar nu exagerez deloc, am deschis caietele şi m—am apucat să învăţ de parcă examenul viitor ar fi avut loc mîine sau peste o săptămînă. Aveam la uzină o lucrare dificilă, maistrul a vrut să mă menajeze, s—o încredinţeze altuia, dar l—am rugat să n—o facă, treaba aceasta mă jignea, eram trist însă nu deznădăjduit, ci dimpotrivă, mai plin de speranţă ca oricînd şi voiam să—mi dovedesc că sentimentul meu nu era o disimulare, o mască pe care într—o zi, sătul de ea, o voi arunca..."

PLECÎND, MURIM UN PIC

Citesc : un colectiv de ceferişti şi—a sărbătorit un tovarăş la împlinirea a 40 le ani de muncă depusă nu numai cu pricepere şi abnegaţie, dar şi cu maximă statornicie : din prima zi a celor patru decenii şi pînă astăzi, el a lucrat în acelaşi loc : depoul Bucureşti—Triaj.

Ştirea, redactată concis şi lapidar de către un coleg de breaslă care şi—a zis — şi nu fără îndreptăţire — că faptul în sine conţine o încărcătură emoţională ce face superfluă folosirea unor „bibiluri" de stil, mi—a amintit de un om întîlnit mai de mult la Corbeni, care, aparent, părea opusul ceferistului sărbătorit.

Bucureşteanul Gh. Petre (de prin Pantelimonul nostru de fel) întîlnit de mine la Corbeni pe cînd constructorii barajului de la Argeş mai urcau încă cele 4000 de trepte spre cer, era posesorul unei cărţi de muncă atestîndu—i că la vîrsta sa de atunci; 30 sau 31 de ani, lucrase ca sudor 12 sau 13 ani şi în tot acest timp a fost angajatul foarte multor trusturi şi şantiere de construcţie. Cînd ne—am întîlnit, îmi spunea că dacă mai schimbă o dată întreprinderea, cărţii sale de muncă va trebui să i se adauge file noi, cea existentă avînd spaţiile destinate transferurilor completate pînă la refuz. Cu o veselie de—a dreptul molipsitoare arăta acest document. Cînd ţi—l înmîna îl cuprindea rîsul şi într—un ris o ţinea pînă cînd, intrigat, îl întrebai de unde şi de ce acest rîs, pe seama cui trebuia să—l pui, pentru că, iertat să—ţi fie, tu nu găseşti nici un motiv de veselie răsfoind cartea de muncă a unui om care schimbă intreprinderile şi şantierele precum cămăşile. „Păi, îţi făcea cu ochiul sudorul, aici e tot hazul; îi dai cuiva să—ţi vadă cartea şi simţi că omul, neştiind nimic despre tine, deodată se simte stînjenit, te crede o pasăre călătoare, un hoinar, un terchea berchea... De unde să—i treacă prin minte că eu n—am plecat nicăieri pentru că mi—a desfăcut cineva contractul. De cîte ori am plecat pe un alt şantier, am făcut—o numai fiind cerut acolo, uneori mergîndu—se cu aprobarea cererii pînă la... ce zic eu director general?... mai sus, măi!"

Din informaţiile pe care le—am căpătat am aflat apoi că acesta, în afara cunoştinţelor sale tehnice, care—l făceau atît de disputat, avea darul să lase în urma sa oameni atît de bine pregătiţi, încît îl puteau înlocui cu succes.

Şi mi—a fost dat să întîlnesc zilele acestea un tînăr care, într—un fel, mi—a amintit la rîndu—i de Gh. Petre şi de ceferistul sărbătorit. Proaspăta mea cunoştinţă are aproape 20 de ani, se numeşte Barbu S. şi din cele relatate de el am încercat să—mi imaginez cum arată cartea sa de muncă.

Barbu S. a sfîrşit la 18 ani liceul. A căzut la examenul de bacalaureat în prima sesiune, iar la alta nu s—a mai prezentat. A intrat imediat funcţionar la Centrala librăriilor. A lucrat aici trei luni. S—a plictisit. Expresia sa : „Era prea multă conţopeală". S—a angajat apoi la o cooperativă de reparaţii auto, fără să aibă vreo calificare în domeniul mecanicii, ci, vorba lui, „să strîngă o piuliţă toată lumea ştie !" Aici a... strîns piuliţe patru luni şi jumătate. „Am plecat pentru că atelierul era departe de casă." S—a angajat, după vreo zece zile, pe un post de operator chimist (!) la o uzină şi mai departe de casă... De la această uzină a plecat, motivînd în cererea de demisie că, lucrînd într—un mediu viciat de acizi, îşi primejduieşte sănătatea. Adevărul ? Barbu S. surîde : „Nu, nu—i ăsta... Nu mai ţin minte care este, dar sigur că nu—i ăsta. Exista o deplină securitate. Mi se pare că mă întîlnisem cu un fost coleg care lucra la cooperativa «Optica medicală» şi el m—a convins să vin la ei..." La rînd a urmat deci... „Optica medicală" unde Barbu S. a înregistrat un record de constanţă. A rămas aici aproape şase luni. „Era, declară fostul — printre altele ! — optician, o muncă frumoasă şi care chiar îmi plăcea. Nu prea avea însă perspective... Să facă toată viaţa ochelari ? Cam monoton '" Şi pentru variaţie s—a gîndit să mai facă şi puţină muncă de arhivă — o muncă binecunoscută ca fiind de mari perspective ! — şi s—a angajat arhivar la un minister. A părăsit şi acest post după cîteva luni, invocînd motivul că era nevoit să facă o treabă mult sub posibilităţile sale. „De altfel, ca arhivar se primesc şi oameni cu numai opt clase de şcoală generală. Or, eu am terminat liceul... Tocmai eu să nu—mi respect studiile ?!

Acum, după ce între timp s—a mai angajat la o întreprindere sau două, caută o nouă slujbă. Ce anume ? „Ceva... orice... acum n—are prea mare importantă. Aştept armata, aşa că..."

Aşa că... şi cărţii de muncă a lui Barbu S. vor trebui să i se adauge nişte pagini noi. Cît de curînd.

Nu mai are băiatul unde să—i fie trecută activitatea.

Sau, să—i spunem mai de—a dreptul : hoinăreala.

Lăsînd gluma la o parte, hoinăreala aceasta mai prezintă unele aspecte deloc neglijabile : pentru anii

de şcoală a lui Barbu S. societatea noastră a făcut nu puţine investiţii ; apoi, la fiecare loc pe unde şi—a purtat plictisul, oamenii de bună—credinţă au investit energie şi pricepere spre a—l instrui într—o profesiune sau alta. Oare hoinarul nu era dator nimănui pentru risipa unor bunuri ce nu—i aparţin ?

Plecînd, sună un cunoscut aforism franţuzesc, murim un pic. Poate—i aşa, poate nu, sigur sînt doar că, uneori, plecînd, ar trebui măcar să roşim un pic...

Partea a II—a
NU NUMAI VISUL...

NU NUMAI VISUL...

Subiect pînă mai ieri părînd a fi socotit „de sezon" şi ca atare invitînd la exprimarea unor opinii cu osebire în perioada premergătoare examenelor de admitere în şcoli profesionale, licee ori institute de învăţămînt superior, alegerea profesiei şi—a cîştigat dreptul de a figura continuu pe agenda actualităţii, problemele generate de actul optării pentru o meserie devenind în mod permanent şi, inutil să mai adăugăm, justificat, temele unor colocvii publice care nu cunosc întreruperi.

Am reţinut astfel dintr—un articol pe marginea temei pomenite, semnat de un profesor, o preţioasă idee, mai rar abordată, a cărei formulare cu cuvintele noastre ar suna cam aşa : este greşit să socotim drept unic drum al adolescentului, spre alegerea profesiei, cel al cărui start este visul său din anii copilăriei, vis care, îndreptat spre o ţintă precisă, ar fi singurul în măsură să—l conducă direct şi precis la împlinirea idealului. Poţi visa în copilărie că vei ajunge, să zicem, chimist sau electrician, dar dacă, dintr—un anumit motiv (cauzele pot fi numeroase), ai intrat într—o şcoală profesională care pregăteşte cadre de muncitori calificaţi pentru industria textilă, ţi se deschid toate căile pentru a deveni şi tu un asemenea muncitor, şi încă unul de nădejde, îndrăgostit de meseria ta, scutit de frămîntarea că, posesor al altei calificări, ai fi fost mai fericit.

Subscriem la această idee, cu sentimentul că ne alăturăm unui adevăr pe care nu o dată ni l—a evidenţiat cunoaşterea realităţii. Ne îngăduim să relatăm aici o situaţie concretă şi, sperăm, concludentă în acest sens.

Am trăit cîteva săptămîni printre elevii Grupului şcolar „Steagul roşu" din Braşov. Ne—a fost dat să citim în formularele de înscriere a elevilor în şcoală o întrebare adresată proaspeţilor promovaţi ai examenului ‚de admitere în anul întîi : „Ce specialitate, din cele opt pe care le pregăteşte şcoala noastră, doreşti să—ţi alegi ?" Au dat răspunsuri 284 de elevi. Dintre aceştia, 281 au declarat că—şi aleg una sau alta din specialităţile pregătite de clasele de strungari—forjori, mecanici—auto, forjori, electricieni, carosieri, sculeri, acoperitori metale — şi numai trei au optat pentru clasa care pregăteşte turnători...

La 15 septembrie, clasa viitorilor muncitori turnători şi—a început însă cursurile cu 32 de elevi !

Ce miracol s—a petrecut ? S—au convins peste noapte încă 29 de elevi că turnătoria este o meserie interesantă şi au renunţat astfel la dorinţa de a deveni strungari sau mecanici—auto ? Greu de crezut. Atunci ? I—a obligat şcoala ? Le—a pus ea în faţă (constrînsă de perspectiva funcţionării cu o clasă avînd ocupată doar o bancă şi jumătate) chestiunea : ori turnători, ori... nimic ! (constrîngîndu—i la rîndul ei pe elevi să accepte înscrierea în anul I turnătorie) ? Şi mai greu de crezut.

Viaţa însăşi a oferit o soluţie mai simplă. Elevii au fost informaţi despre situaţia în care s—ar găsi şcoala dacă ar fi să se ghideze doar după preferinţele elevilor : „Judecaţi voi înşivă, fraţilor. Trageţi voi înşivă concluziile ! Şi „fraţii„ au judecat. S—au prezentat, alături de cei trei, iniţial hotărîţi să—şi asimileze meseria de turnători încă 29.

Am stat de vorbă cu directorul de studii. L—am întrebat :

—Alegînd o asemenea soluţie, nu credeţi totuşi că, într—un fel, acest mod de a pune problema e discutabil ?

—Deloc.

—Mă gîndesc că ceea ce i—a făcut pe cei 29 să judece aşa nu este rezultatul unei temeinice deliberări, ci, mai curînd, ipostaza romantică pe care le—o oferă momentul acceptării, în ochii colegilor lor avea să apară, dacă nu chiar ca nişte... eroi, precis ca nişte oameni dotaţi cu chibzuinţă matură, capabilă să pună interesul şcolii mai presus decît cel personal...

—Da, şi ?

—Şi oare aşa stau lucrurile ?

—Oricît ar părea de necrezut, aşa stau. Apariţia celor 29 de elevi în această postură nu—i o mască, nu—i un simulacru de romantism. Deşi aflaţi abia la începutul formării lor ca cetăţeni, cei mai mulţi dintre elevii noştri sînt capabili să se orienteze după principiul descoperirii propriului interes în cel generai, colectiv. Poate că nu—s în stare să—l formulez teoretic, dar practic, el se integrează în sensul

vieţii lor. Aşa trăiesc şi gîndesc părinţii, în totalitatea lor oameni ai muncii, prietenii acestora, vecinii. Nu pot trăi şi gîndi altfel nici ei. Cum rămîne însă cu faptul că, acceptînd să se pregătească pentru profesia de turnători, ei trebuie să renunţe la visul de a ajunge carosieri sau strungari ? Să încerc să explic şi asta... Cunosc bine copiii. Am o experienţă destul de mare în învăţămînt. în numele ei vă invit să întreprindeţi o anchetă printre copiii dintr—a—ntîia sau dintr—a doua a unei şcoli generale. întrebaţi—i ce vor să „se facă" în viaţă. O să constataţi — şi bănuiesc, fără surprindere — că, dintr—un număr de 30 de şcolari, cel puţin 25 vor răspunde că vor să devină aviatori sau marinari. La nivelul cunoştinţelor lor despre viaţă, al fanteziei lor, acestea sînt profesiile cele mai spectaculoase. Abia pe măsură ce copiii înaintează în vîrstă, preferinţele lor devin, ca să zic aşa, mai... pămîntene. Dar ideea de spectaculos nu se pierde cu desăvîrşire. Luaţi un copil din clasa a patra, de pildă, şi puneţi—i înainte" două fotografii : una înfăţişînd un savant într—o ambianţă obişnuită de creaţie, aplecat asupra unui microscop sau, la masa de lucru, redactîndu—şi concluziile unor observaţii ; alta recompunînd atmosfera unei cabine de comandă a unei secţii automatizate în care un simplu tehnician răspunde de manevrarea unui aparataj cu zeci de butoane, manşe, cadrane de ceasuri. Cerîndu—i respectivului elev să—şi manifeste preferinţa pentru unul din cele două domenii de activitate, fascinaţia spectacolului oferit de complicatele aparate reproduse de cea de a doua fotografie îl va face să se decidă imediat : „Aici aş vrea să lucrez Deşi au împlinit 15 ani, şi la „bobocii" noştri funcţionează încă atracţia spre spectaculos. Cînd vin să se înscrie la şcoală, cei mai mulţi ştiu prea puţin despre meseriile predate aici. Vizitele în uzină, oricît de dese şi oricît de temeinic organizate, nu le pot dezvălui frumuseţile intime ale unei meserii, acele frumuseţi durabile, generate de contactul nemijlocit cu munca, şi care, adeseori, rămîn ascunse chiar unor tineri muncitori o vreme destul de îndelungată. Ceea ce îi atrage deci în aceste vizite depinde în cea mai mare măsură de ambianţa în care se exercită o profesie şi astfel ei deduc că „e mai frumos" să fii mecanic decit turnător. în trusa mecanicului se găsesc sute de unelte de toate formele şi mărimile, luîndu—ţi ochii cu varietatea şi strălucirea lor, hala în care lucrează mecanicul respiră un aer de laborator. La turnătorie spectacolul e mai puţin fastuos. Aşa prezentîndu—se în chipul cel mai real situaţia, cred că nu trebuie să inventăm o problemă spinoasă acolo unde lucrurile sînt cît se poate de fireşti. Nu—i vorba deci de renunţarea la un vis, ci doar de eliminarea unor senzaţii de suprafaţă. Destul sînt cei care izbutesc această operaţie de îndată ce—i incităm să mediteze. „Cei 29" sînt cea mai vie ilustrare.

Cititorul poate că aşteaptă să mai adăugăm dacă i—am urmărit şi mai tîrziu pe „cei 29" şi dacă, între timp, nu s—au ivit unele probleme care, mai grav sau mai puţin, să contrazică situaţia de la început. Nu, cu „cei 29" nu ne—am mai întîlnit. Ne—am întîlnit însă cu numeroşi muncitori din secţia turnătorie a uzinei „Steagul roşu", foşti elevi ai aceleiaşi şcoli profesionale, şi care, iubindu—şi cu înflăcărare profesia, nedorind s—o schimbe „pe nici o altă meserie din lume", n—au uitat să ne spună că fişele lor de înscriere în şcoală, păstrate în arhivă, consemnează dorinţele unor tineri de 15 ani care visau să devină mecanici sau electricieni...

Oamenii aceştia pasionaţi de meseria de turnătorii sînt tinerii de 15 ani de atunci...

APTITUDINI

„Teoretic, orice elev poate deveni academician. Cu deosebirea că unuia i—ar trebui pentru aceasta 30 de ani, iar altuia 300. Mai mult ca sigur cel din urmă nu face o afacere bună !"

Am redat opinia unui ilustru psiholog, profesorul sovietic Platonov. N—am făcut—o ca să vă amuz sau ca să pledez pentru un adevăr verificat şi răs-verificat de la Arhimede la Einstein : acela că autenticii oameni de ştiinţă au un deosebit de dezvoltat simţ al umorului. Reputatul psiholog ne da cu o indubitabilă simplitate cheia unei probleme vechi de cînd lumea şi, pe măsură ce trece vremea, mai actuală ca oricînd : alegerea drumului în viaţă. Totul este să—ţi atingi ţelul într—un timp în care societatea (mă refer strict la societatea noastră) să poată beneficia de aportul tău. Pe măsura investiţiilor făcute cu studiile tale. Pe măsura încrederii care ţi—o acordă că vei deveni un om capabil. În sfîrşit, dar nu în ultimul rînd, pe măsura umanismului ei, aici luat în sensul că, principial, eventualul tău eşec o afectează moral, ţie, ca membru al ei, fiindu—ţi iniţial hărăzită împlinirea unui destin, nu ratarea lui. Evident, prin timp trebuie să înţelegem acum o noţiune mai largă care, pe lîngă scurgerea vremeii, este alcătuită şi din efortul depus pentru însuşirea unei profesii şi, mai cu seamă, şi din calitatea cunoştinţelor dobîndite, din posibilitatea ca, practicînd o meserie, ea să nu prezinte pentru tine nici un fel de mistere, nici un fel de dificultăţi.

Şi uite—aşa am ajuns la un cuvînt pe care îl rostim îngrijorător de rar : *aptitudini.* Nu—i suficient ca o profesie să te atragă. Mai trebuie să ai şi aptitudini pentru ea. Dar cum afli dacă ai sau nu ? Eşti în stare s—o faci tu singur, adolescentul, sau nu poţi fără ajutorul altora, oameni maturi, copţi, versaţi în treaba asta, eventual chiar specialişti în aşa ceva ? Pedagogia modernă nu dă un răspuns lapidar (de altfel, nu—i singura întrebare care o încurcă) ! Se mulţumeşte să ofere un sfat de bun simţ : îndrumarea oamenilor cu experienţă, povaţa specialiştilor în ale educaţiei nu pot fi decît bine venite pentru un adolescent. Dar nici acestor oameni cu experienţă sau specialişti nu le vine prea uşor să se descurce în încîlcita chestiune a aptitudinilor. E adevărat, Mozart compunea la 5 ani, dar Gauguin a început să picteze la o vîrstă cînd avusese deja timp să se însoare şi să aibă copii ajunşi ei înşişi în faţa opţiunii pentru o profesie. Destui premianţi, „glorii" şi „mândrii" ale şcolilor, ajung oameni şterşi, în timp ce profesorii lui Newton erau convinşi că micul Isaac îşi pierde vremea la şcoală, iar corigenta la limba română a lui Minulescu nu—i doar o pură invenţie a poetului devenit romancier.

Există sau nu există posibilitatea de a verifica aptitudinile unui tînăr pentru o anume profesie, astfel încît, sfătuindu—l să—şi aleagă acea profesie, s—o poată sfîrşi, vorba lui Platonov, făcînd atît el cît şi societatea „o afacere bună ?" (Bineînţeles, nimeni nu cere precizie de balanţă analitică excluzînd erori ce depăşesc a milioana parte dintr—un gram.)

Într—o măsură acceptabilă, există. Să numim aici numai testele de capacitate. Un număr de şcoli profesionale şi cîteva licee cu clase speciale de matematică şi fizică le—au folosit cu bune rezultate. Dar toate aceste şcoli reprezintă, raportate la învăţămîntul nostru în general, nişte flori rare după care încă nu putem cunoaşte primăvara. Ca să nu mai spunem că, deşi puţine, florile mai sînt şi în pericol de a fi năpădite de niscaiva buruieni. Am citit nu de mult părerea unui cadru didactic potrivit căreia — citez — „interesul pentru un obiect de studiu, manifestat de adolescent, şi captat de profesor, spune mai mult decît o sută de teste..." Trecînd peste lipsa de argumente cu care sînt respinse testele, nu pot să nu observ că semnatarul părerii de mai sus confundă interesul pentru un obiect cu aptitudinea pentru profesia înrudită sau fundamentată de acel obiect de studiu. Sigur, interesul poate fi stîrnit tocmai de existenţa unor aptitudini, dar el poate trăi şi independent. Azi aproape că nu există orăşean care să nu se intereseze de arhitectură şi totuşi, slavă domnului, tinerii îşi mai aleg şi alte profesii decît cea a bietului Ioanide... Sau ce tînăr nu se interesează de sport, ori de muzică uşoară, unii au chiar ceva înclinaţii pentru aceste domenii, dar, din fericire, imensa majoritate îşi dă seama că societatea noastră nu s—ar putea dezvolta dacă toţi ar bate mingea sau ar ciupi coardele chitarelor !

Nu numai că nu sîntem în situaţia de *a* respinge testele de capacitate, dar trebuie să le înmulţim şi să le îmbunătăţim mereu, transformîndu—le într—o metodă de cercetare, nu, nu zice nimeni infailibilă, nu zice nimeni lipsită de aproximaţii ce pot avea uneori şi—implicaţii dramatice, însă necesară, născută de mintea omului de ştiinţă şi slujind ştiinţei. Dacă teoretic orice elev poate deveni academician, practic sîntem obligaţi să încercăm totul ca acela ce poate să devină în 30 de ani, să fie încurajat şi ajutat, iar cel cărui îi trebuiesc... 300 de ani, să fie îndrumat în altă direcţie.

CONJUGÎND VERBUL : «A OPTA»..

Dacă, afectiv sau lucid, verbul a opta, tradus prin funcţia sa majoră, de decizie şi nu doar prin intenţia de a alege, controlează permanent o foarte întinsă arie a copilăriei şi adolescenţei, sînt momente cînd ponderea lui devine covîrşitoare, ea provocînd, în aceeaşi arie, temperaturi şi tensiuni nebănuite, dar pe deplin justificate.

Trăim un asemenea moment. Agenda actualităţii ni l—a impus printr—o informaţie în aparenţă obişnuită, ţinînd seama de faptul că ea se repetă invariabil în fiecare an, la confluenţa primăverii cu vara, sugerînd parcă astronomiei, cu o îndreptăţită motivare etică, stabilirea unei noi date pentru a marca exploziile solare ale solstiţiului. Expus lapidar, conţinutul informaţiei ne atrage atenţia că rampele de lansare ale şcolilor au trimis pe orbita vieţii o nouă promoţie de absolvenţi ai claselor a VIII—a şi a XII.

Aşadar, acum, pentru copii şi adolescenţi, intranzitivul a opta, cu răsfrîngerile sale spre profesie, a devenit verbul numărul 1, magnetul principal al meditaţiilor, dacă nu chiar unicul punct ele sprijin al universului spiritual.

Incontestabil că, prin amploarea sa, momentul merită nu numai solicitudinea pe care i—o acordă societatea noastră, în genere, interesată în cel mai înalt grad de tot ce compune existenţa şi soarta tinerei generaţii, ci ne cheamă pe fiecare în parte la o dezbatere cetăţenească a cărei utilitate nu—i necesar s—o mai argumentăm.

Mă înscriu la cuvînt cu aceste rînduri.

Mi se pare că întîiul lucru ce trebuie să—l fac este să desprind o caracteristică esenţială a promoţiilor noastre de absolvenţi ai şcolilor generale şi licee, caracteristică pe care, poate mai mult ca oricînd, o evidenţiază actuala promoţie. Evident, mă refer la rolul pregnant pe care îl joacă certitudinea în conştiinţa tuturor celor aflaţi într—o asemenea situaţie, că oricare meserie şi—ar alege, ea îi va duce indubitabil la împlinire, la înfrumuseţarea propriului destin. Este sentimentul tonic determinat de principiile fundamentale ale învăţămîntului nostru ce se disting nu numai prin asigurarea unor condiţii optime de studiu şi de viaţă, ci prin garantarea fiecărui absolvent a unui loc de muncă pe măsura calificării sale — şi este, în primul rînd, sentimentul inspirat de întreaga noastră realitate socialistă, care, consecventă în a preţui orice efort creator, exclude ierarhiile înguste între profesii, supunîndu—le pe toate, în egală măsură, preţuirii şi respectului unanim. Rareori, în trecut, un copil visa că va deveni, să zicem, meseriaş, şi nu pentru că meseria în sine nu—l atrăgea, ci pentru că condiţiile vitrege de muncă şi de trai ale acestei — şi atîtor altora — meserii, nu puteau să stimuleze zborul de aur al unui vis. Chiar şi acolo unde condiţiile materiale permiteau îndeplinirea unui vis, nu o dată se întîmpla ca o profesie atestînd studii de cea mai înaltă specializare să nu izbutească să transmită posesorului ei decît grave nelinişti şi incertitudini. Certitudinea cea mai însufleţitoare, întovărăşind actul opţiunii pentru o meserie, n—avea cum să se concretizeze, să devină o realitate materială, palpabilă, şi în acelaşi timp atît de obişnuită, decît în condiţiile vieţii noastre socialiste. Şi iat—o controlînd acum universul spiritual al celor tineri şi foarte tineri absolvenţi.

Să nu ne înşelăm însă considerînd că atît — un atît care, aiurea, ar constitui maximum — este suficient pentru ca, la o vîrstă nu prea depărtată de genunchii juliţi şi bărbia pătată de marmeladă, să transformi momentul opţiunii într—un act solemn definind o matură deliberare. Să nu ne înşelăm socotind, în consecinţă, intervenţia noastră de prisos. Mai mult ca oricînd, acum, ea este necesară : experienţa, cunoştinţele, tactul nostru pot şi trebuie să—şi aducă contribuţia fără rezerve.

Aleg aici un singur aspect afectînd răspunderea noastră faţă de acest moment, abandonînd orice pretenţie că el şi nu altul — şi nu toate la un loc — ne—ar îndreptăţi primatul atenţiei! Aleg ceea ce aş numi, propriu sau mai puţin, o atitudine de supraapreciere faţă de capacităţile copiilor, manifestată de unii, dar destui încă, părinţi. Sentimental ne—ar fi greu să n—o înţelegem. Imensa iubire cu care ne înconjurăm fiii şi fiicele, orice ar spune pedagogii intransigenţi, e aproape imposibil să nu facă, măcar din cînd în cînd, concesii unui sentiment de supraevaluare a virtuţilor acestora. Dacă atunci cînd copilul are un an sau trei spunem — şi credem sincer — despre el că „e cel mai frumos din lume", părerea noastră nu va atrage oprobriul nimănui, pentru că nu există om care să nu—şi dea seama că exagerarea ori eventuala exagerare este o reflectare fidelă a dragostei şi nu a infatuării. Deşi generată de aceeaşi dragoste, nu va rămîne însă fără repercursiuni nedorite credinţa că fiul de 15 ani sau fiica de

18 ani reprezintă tot ce noţiunile de capacitate şi talent exprimă mai convingător şi mai profund. Există trepte ale exigenţei, unii părinţi pot ajunge pînă la cea mai de sus, alţii doar pînă la jumătatea scării, dar cît de „orbitoare" ar fi afecţiunea pentru propriile odrasle, este inadmisibilă rămânerea la start, incapacitatea de a sui măcar pînă acolo unde perspectiva devine mai clară, invitînd cel puţin la luciditate, dacă nu chiar la intransigenţă. Supraapreciind aptitudinile propriilor copii, părinţii pomeniţi îşi impun punctul de vedere cu privire la opţiunea acestora pentru o profesie, nesocotind adevărul că dorinţele lor trebuie să aibă o acoperire în capacităţile reale, nu presupuse, ale celor pentru viitorul cărora se agită cu atîta rîvnă.

Fără să—i răpească iubirii ce—i al ei, ba tocmai redîndu—i sensul exact al afecţiunii, momentul acesta invită părinţii la o deplină luciditate. Ceea ce trebuie să primeze nu este sentimentul explicabil afectiv, de a vedea la copiii noştri calităţi excepţionale, acolo unde poate sînt numai nişte calităţi, sau de a vedea nişte calităţi acolo unde nu există — ci fericirea acestora, realizabilă numai în condiţiile unei judicioase cunoaşteri şi aprecieri a posibilităţilor lor efective.

VIITOR

Oricît ar părea de ciudat tinerilor mei interlocutori, oricît ar părea de ciudat azi, în general, cu 40 de ani în urmă puţine cuvinte căpătase adjective mai dure şi mai nemiloase, sinonime mai dezagreabile, comparaţi mai sumbre decît această expresie generică a zilei şi a zilelor de mîine — viitor ! Limbajul diurn — niciodată cinic, ci numai lucid — găsise cuvîntului viitor un loc în însuşi centrul familiei de noţiuni pesimiste.

Mi—aş asuma o misiune lipsită de utilitate încercînd, fie şi într—o sinteză ce—ar rîvni Ia concizia formulelor matematice, să explic ce anume a trebuit să se petreacă cu societatea noastră şi cu noi înşine pentru ca, astăzi, cuvîntul viitor nu numai să—şi releve sensul cu care a fost investit, ci să se prefacă într—un instrument de o rară precizie pentru calcularea destinelor umane, pentru stabilirea apriori a unor date fundamentale ce ne vor îmbogăţi viaţa, conducîndu—ne la noi şi noi împliniri. Tinerii — deci şi cei cărora am onoarea să mă adresez — nu sînt doar cititorii istoriei acestor ani înflăcăraţi, ci, alături de întregul nostru popor, făuritori ei. Au satisfacţia ca această apreciere să o afle de nenumărate ori în documentele partidului.

...„Generaţia tînără — spunea cineva — îşi regăseşte chipul real în acele oglinzi pentru sticla cărora, azi, încă nici n—a început să se extragă nisipul..." Nimic mai adevărat. Tinerii, azi, nu se privesc în oglinzi obişnuite. Adevărata lor imagine o reflectă oglinzile de mîine, chipul lor real îl dezvăluie sentimentul devenirii. Gîndirea creatoare, temerara previziune ştiinţifică a partidului constituie un exemplu de clarviziune în prefigurarea viitorului României socialiste, acţionează determinant asupra vieţii tinerilor, scurtîndu—le drumul împlinirii, apropiidu—i de clipa cînd, introspectîndu—se, vor constata că au devenit ei oamenii care s—au visat, personalităţile în formarea cărora nu s—a precupeţit nimic din tot ce avem mai bun, mai durabil, mai nobil.

La temperatura înaltă a elanurilor, îndrăzneţi şi visători, tinerii noştri îşi privesc chipurile în marile oglinzi ale viitorului. Nu ne plac cuvintele mari, dar, fără îndoială, încercarea de a defini fericirea în afara unei atari realităţi, sociale şi politice, făcînd abstracţie de ea sau folosind un număr redus dintre elementele ei, ar fi neconvingătoare pentru oricare tînăr de la noi. Pentru că a avea acum 18 sau 20 de ani, a fi muncitor, tînăr ţăran cooperator, tehnician, student ori elev în ultimele clase ale liceului înseamnă a fi indestructibil legat de viitor nu numai prin tot ce are mai consistent vîrsta ta, a visurilor, ci prin toate certitudinile ce ţi le oferă întreaga societate. Şi poate că nu exagerăm atribuind fericirii şi acest splendid sentiment al siguranţei, al deplinei încrederi în steaua destinului tău, sentiment de—a dreptul fascinant la o vîrstă cînd abia îţi aduni apele pentru tumultosul fluviu ce rîvneşti să devii, sentiment aflîndu—şi un loc de onoare printre cele cu care colectivitatea noastră îşi înzestrează fiii.

Iar încrederii tale în viaţa de mîine îi sporeşte vigoarea încrederea pe care partidul, întreaga societate o are în tine, tînărul de astăzi. Să ne reamintim în acest sens cuvinele tovarăşului Nicolae Ceauşescu : *„Apreciind rolul tot mai important pe care tineretul îl are în diferite domenii ale vieţii sociale, partidul nostru acordă o atenţie deosebită formării şi educării constructorilor de mîine ai socialismului, pregătirii tinerei generaţii chemate să ducă mai departe măreaţa operă pe care o întreprinde poporul român".*

Este această atenţie deosebită semnul unei înalte încrederi, chezăşia că milioanele de visuri tinereşti vor rodi, că milioanele de destine îşi vor găsi împlinirea.

O SINGURĂ DATĂ ÎN VIAŢĂ...

La optsprezece ani, spunea cineva, ştii totul, cu excepţia unui unic lucru : că această vîrstă nu—ţi este hărăzită decît o singură dată în viaţă...

Nu. Iartă—mă. De vină e doar nostalgia. De vină e faptul că de mult — o, cît e de atunci ! — am avut şi eu optsprezece ani.

Dacă aş fi părintele furişat în zori, lîngă patul tău, ca să—ţi sărute fruntea sub care visul încă nu se trezise; dacă aş fi unul din colegii care te—au întâmpinat la şcoală sau la uzină ca să te îmbrăţişeze, să te arunce în aer şi să—ţi cînte „la mulţi ani" ; clacă aş fi oricare dintre cei clin preajma ta în ziua asta, mi—ar fi destul să—ţi spun doar atît :

—Ai împlinit optsprezece ani !

Nu trebuie decît să—ţi repeţi acest cuvînt simplu pentru ca el să înlocuiască toate celelalte cuvinte. Ce s—ar mai putea adăuga ? Că, devenind major, ai intrat în rîndurile cetăţenilor chemaţi să—şi exercite toate drepturile politice şi civile ? Oare nu tocmai acest adevăr ţi—l insuflă în primul rînd împlinirea vîrstei de optsprezece ani ? Nu mă îndoiesc că cel dintîi sentiment încercat în această zi a fost relevaţia investiri tale cu titlul de nobleţe : colectivitatea noastră te cheamă să iei parte la viaţa ei politică şi civilă, încrezătoare că tinereţea ta s—a împlinit, s—a maturizat. Te emoţionează această nobilă încredere. Îţi amplifică năzuinţa de a te face necesar. Îţi doreşti ca niciodată să nu—ţi poţi reproşa că n—ai dăruit tot ce ai mai bun, mai curat, mai trainic, operei pe care o numim simplu o şoaptă de dragoste sau un jurămînt de luptă : viaţa noastră socialistă.

Să adăugăm că ai ajuns la vîrsta cînd trebuie să începi a dovedi că toate condiţiile materiale şi morale ce ţi s—au pus la dispoziţie cu generozitate au făcut să rodească la tine trăsăturile omului de azi, patriot înflăcărat, însetat de dreptate, demn, temerar, descoperind firesc în ideea de a sluji cu abnegaţie ţara şi timpul tău sentimentul primordial al existenţei ? Dar oare n—a fost o superbă descoperire aceea că majoratul te găseşte cu un ţel precis în viaţă ? Şi, desigur, nu te—ai gîndit doar la profesie. Doar la faptul că te pregăteşti pentru meseria aleasă sau ai şi început să lucrezi în meseria aleasă. Ai optat pentru un drum : lungul drum, deloc uşor, dar cu atît mai atrăgător, la capătul căruia, dacă vei fi întrebat, să poţi răspunde fără ezitare, sincer, din toată fiinţa ta, că l—ai mai parcurge încă o dată, de o sută şi de o mie de ori, credincios ţie însuţi, poporului tău, societăţii tale.

Să mai adăugăm că drepturile ce ţi s—au acordat implică în egală măsură obligaţii ? Oare ceea ce ai consemnat, de asemenea, printre revelaţiile prilejuite de împlinirea vîrstei de optsprezece ani, nu este şi faptul că reflectezi la obligaţiile tale tot ca la nişte drepturi ? Dreptul de a—ţi afirma personalitatea, răspunderea, maturitatea. Dreptul de a acţiona în numele idealurilor tale. Dreptul de a face dovada legături indestructibile dintre tine şi societate.

—Ai împlinit optsprezece ani !

E destul să—ţi spun atît. Odată cu tine, în toată ţara, împlinesc anual această vîrstă 200 000 de tineri. 200 000 de sărbătoriţi care, luîndu—şi rămas bun de la copilărie, păşesc pe sub arcuri de triumf, spre viaţa matură. Protagonişti ai unor impresionante manifestări iniţiate de Uniunea Tineretului Comunist, proaspeţii investiţi cu titlul de „cetăţean" participă în zilele de sfîrşit de an la ambele colocvii despre responsabilităţile în colectivitatea noastră, pătrunşi de certitudinea că astfel li se pune la dispoziţie un valoros instrument de cunoaştere şi autocunoaştere, de fecunde investigaţii în universul complex al societăţii dar şi în aria intimă, controlată de meditaţiile fiecăruia cu privire la propria persoană. Pentru că a avea optsprezece ani nu înseamnă a deveni major doar în faţa legii. Este vîrsta examenului maturităţii tale în faţa propriilor ochi.

Îţi cer încă o dată scuze, prietene, pentru cuvintele cu care am început. De vină e numai faptul că, de mult, am avut şi eu optsprezece ani. Printre zecile de adevăruri pe care ziua asta ţi le—a dăruit, nu se putea să nu se afle şi acela convingîndu—te că o singură dată împlineşti această vîrstă — şi căldura ei, prospeţimea ei, lumina, cutezanţa şi visul ei trebuie să—ţi ajungă pentru o viaţă întreagă !

«TOVARĂŞA»

Copiii îi spun simplu : „tovarăşa".

Poate că se numeşte D. Adam şi este educatoare la o grădiniţă din Bucureşti.

Sau, H. Negreanu, învăţătoare la o şcoală din Storobăneasa.

Ori, M. Bîlcu, profesoară de biologie, din Tîrgu Mureş.

Poate — după un calcul statistic al cadrelor didactice — să poarte 109 000 de nume.

Copiii însă îi spun simplu : „tovarăşa".

—„Tovarăşa" ne—a povestit astăzi despre *Motanul încălţat*...

—„Tovarăşa" ne—a dat să învăţăm pentru mîine Munţii Apuseni...

—„Tovarăşa" (de biologie) ne—a vorbit despre Line şi Lamarck...

Cei mai mici, uneori, nici nu ştiu cum o cheamă. O... „doctoriţă" (în vîrstă de 5 ani şi 4 luni !) pe care am găsit—o în ...timpul consultaţiilor, ascultînd cu... stetoscopul (o trompetă de material plastic)... respiraţia unei paciente (o păpuşă fără nas şi cu părul jumulit !) mi—a răspuns la întrebarea : „Cum o cheamă pe educatoarea voastră ?" cu acea mirare care s—ar fi potrivit în cazul cînd i—aş fi cerut relaţii despre oscilaţiile de temperatură din Marte : „Cum o cheamă ? Păi, toată lumea ştie... O cheamă «tovarăşa» !"

Cei mari îi ştiu numele, dar aşa cum nu—l rostesc pe cel al mamei, decît cînd sînt întrebaţi, nu—l spun nici pe al învăţătoarei sau profesoarei decît rar. Acasă, mama Măria sau mama Ioana este, simplu, mamă — la şcoală, tovarăşa Negreanu sau tovarăşa Bîlcu este, tot atît de simplu, „tovarăşa".

Nu vi se pare că numele acesta generic, pe care îl poartă sute de mii de femei, are incomparabil mai multă nobleţe decît toate titlurile nobiliare luate la un loc ?

M—a furat poezia acestei întrebări, încercînd să—l pronunţ şi eu, cu glasul copiilor mei. M—am trezit că descopăr în rezonanţa lui un număr fără sfîrşit de sunete, de sunete care se prefac în culori şi vise, în lumini şi idealuri.

„Tovarăşa" ne ia copiii de mînă, încă la vîrsta cînd aceştia mai au agăţată de deget sfoara căruţului, îi învaţă să deosebească şi să iubească culorile vieţii, le prinde trainic aripile de aur ale visului, îi poartă spre lumini şi idealuri — şi ni—i înapoiază în floarea vîrstei, gata să pornească mai departe, maturi, demni, temerari, pe drumul desăvîrşirii.

„Tovarăşa" dăruieşte inimilor puilor noştri ceea ce inima ei, călătorind prin grădinile dragostei, sorbind însetată din izvoarele cunoaşterii, înflăcărîndu—se şi emoţionîndu—se în faţa puterii de creaţie a omului, a adunat cu răbdare, cu evlavie, cu pasiune.

„Tovarăşa" insuflă fiilor şi fiicelor noastre sentimentul înalt al demnităţii şi mîndriei patriotice — sentimentul care a înălţat—o pe ea însăşi în societatea noastră. Ca să ajungă la copii, solemn, şi maiestuos, cîntecul „Mulţumim din inimă partidului" a trecut întîi prin fiinţa ei, a găsit în conştiinţa ei ecoul unui imens respect.

„Tovarăşa"... Titlu de nobleţe de o rară frumuseţe etică. Generat de realitatea noastră, el nu poate, n—are cum marca distanţe, ci apropieri.

De cîte îl rosteşte un copil, înseamnă că steaua visului său s—a apropiat şi mai mult de el.

—„Tovarăşa" ne—a învăţat azi să numărăm...

—„Tovarăşa" ne—a vorbit despre Ştefan cel Mare...

—„Tovarăşa" ne—a explicat teoria evoluţionistă...

De fapt, cu dragoste, cu competenţă, cu răbdare, „tovarăşa" a întins mîna spre o planetă de vis şi a adus—o mai aproape de copii. Într—o zi, peste ani, le—o va aşeza în braţe : „Iat—o, e a ta, ţi—ai cucerit—o, o meriţi ! De aici ne despărţim. Tu pleci mai departe, eu rămîn..." Şi în clipa aceea se întîmplă, pentru prima oară, că „tovarăşa" e contrazisă, pentru că, fără să vrea, a spus un neadevăr. Nu, ea nu rămîne, pleacă de fiecare dată şi ea mai departe. Elevii îi iau chipul cu ei, îi iau învăţăturile, sfaturile ; o vor simţi mereu şi—o vor înconjura cu afecţiune şi recunoştinţă.

„Tovarăşa"...

Aşa îi spun copiii — şi nimeni alţii nu se pricep mai bine decît ei să dea oamenilor dragi cele mai frumoase nume.

VEŞNICUL ELEV

Nu—mi amintesc precis unde, iar lipsa de timp nu—mi îngăduie acum să caut. G. Călinescu deplîngea situaţia profesorului care a întrerupt studiile odată cu ultimul examen de la facultate şi se mulţumeşte, din momentul ocupării scaunului de la catedră, cu ce a acumulat ca student, cărţuliile distractive şi întâmplătoare înlocuindu—i lectura prestigioasă şi sistematică, ba într—o zi foiletarea ziarelor devenindu—i unica lectură. Nu vreau să mimez naivitatea (în care, de altfel, mă îndoiesc că aţi crede) întrebîndu—mă dacă rîndurile eminentului om de cultură şi—au pierdut sau nu actualitatea. Ştiu cu exactitate că nu şi—au pierdut—o, deşi cel dintîi lucru pe care îl fac, simultan cu această afirmaţie, este să asigur zeci de mii de oameni de la catedră, oameni cu o probitate profesională fără reproş, trăind pasionant o remarcabilă viaţă spirituală, că orice intenţie de generalizare este nu numai departe, dar cu totul străină de intenţiile mele. Mi s—a întîmplat să mă întîlnesc, însă, cu dascăli între ale căror acumulări intelectuale şi cele lichide ale cămilei s—a stabilit o similitudine cel puţin stranie, cunoştinţele acestora, dobîndite în anii de studenţie, constituind un capitol închis sau cvasi închis, prea puţine altele venind să se adauge zestrei iniţiale.

Îmi trec prin minte toate acestea pentru că, poate, n—ar fi tocmai greşit să căutăm în existenţa unor asemenea cazuri, fie ele şi izolate, mai mult decît o dramă personală a plafonării şi, implicit, a ratării, mai mult decît o abdicare a unor intelectuali de la ceea ce trebuie să le caracterizeze întreaga viaţă şi nu doar cîţiva ani (împrospătarea, adîncirea, perfecţionarea continuă a cunoştinţelor), ci răspunsul la o întrebare (esenţială), captînd interesul unanim al tuturor celor direct interesaţi de paşii înainte ai învăţămîntului nostru. Mă refer la întrebarea menită să investigheze care sînt cauzele generînd ceea ce ne—am obişnuit să intitulăm „şablonul didactic", adică repetarea aproape mecanică de către unii profesori a lecţiilor predate, de la un an la altul, de la o clasă la alta, penuria cunoştinţelor trimestriale, inconsistenţa, locurilor lor comune. Am citit răspunsurile a numeroşi dascăli. N—aş putea spune că nu m—a convins ideea exprimată de cineva că şablonizarea aceasta este rodul unei prea mari mulţumiri de sine, sentiment care conduce spre obiceiul de a nu mai pregăti, minuţios, creator, fiecare lecţie în parte. De asemenea, m—a convins şi părerea altcuiva că neajunsul se trage de la predilecţia unora pentru respectarea riguroasă a literei manualului. Am înregistrat ca preţioasă şi observaţia că unele cadre didactice au fost împinse spre şablon şi de recomandarea ca absolut toate lecţiile să ţină seama de trio—ul părînd la un moment dat cheia universală a reuşitei : recapitulare, comunicare, fixare. În sfîrşit, m—am lăsat pătruns de afirmaţia că există o stînsă legătură între rutină şi spiritul refractar la inovaţie, între stereotipie şi neîncrederea în capacitatea de creaţie oferită de fiecare lecţie. Toate aceste adevăruri luate în parte şi, mai cu seamă, adunate la un loc, m—au cîştigat de partea lor, dar, în acelaşi timp, mi—au reliefat şi mai pregnant prezenţa acelei cauze pomenite iniţial şi care, neformulată, ar suna astfel : mai întîlnim, din păcate, dascăli care au uitat că a fi profesor înseamnă a fi un veşnic elev, că nu poate fi un profesor bun cel care e un elev slab sau cel care a încetat să mai fie elev.

Un tînăr profesor de istorie mi—a povestit că, într—o zi, avea de ţinut la trei clase paralele aceeaşi lecţie despre Renaştere. întâmplarea făcu să se găsească tocmai la mijlocul unei palpitante lecturi din celebra carte a lui Giorgio Vasari despre arta din Quattrocento şi Cinquecento. Citise toată noaptea, continuase lectura în tramvai, în recreaţii. „Am ţinut, cred, cele mai frumoase lecţii din cariera mea şi, culmea, am izbutit, într—o întrecere cu mine însumi, să nu mă repet cîtuşi de puţin", a conchis tînărul profesor. La cuvintele lui am făcut o obiecţie. Am spus că nu mi—a părut a fi nimic „culmea", ci, dimpotrivă, ar fi trebuit să folosească în locul acestei expresii pe aceea care ar fi accentuat firescul, normalul situaţiei şi nu neobişnuitul ei. Tot aşa cum cred să pară „culmea" faptul că un profesor de biologie captează atenţia clasei dînd elevilor exemple din biofizică sau biochimie, discipline care încă nu apăruseră pe vremea cînd el se pregătea să devină cadru didactic, sau faptul că un profesor de limbă română îşi atrage stima învăţăceilor săi recitind, să zicem, din Marin Sorescu, cu aceiaşi pasiune care îl animă cînd interpretează versuri din poetul preferat al propriei adolescente.

A fi sau a nu fi veşnic elev, iată, cred eu, un subiect care nu trebuie ignorat cînd se dezbate, în cadrul unei atît de vii discuţii privind perfecţionarea învăţămîntului, problema „şablonului didactic".

A fi sau a nu fi veşnic elev este, în ultimă instanţă, egal cu a opta sau nu pentru nobila profesie de slujitor al şcolii.

CE MAI FACI ?

—Ce mai faci ?
—Nimic.

Întrebare şi răspuns intrate în automatismul diurn. Nu întrebi pentru că ai dori cu adevărat să ştii ce mai face cel căruia i te adresezi astfel şi, fireşte, în compensaţie, nu te intrigă laconismul răspunsului. Este adeseori un „bună ziua" spus în alt chip, este — dacă vreţi — glasul unui surîs amabil sau poate numai civilizat.
—Ce mai faci ?
—Nimic.

Nu o dată, la întrebarea mea de circumstanţă, răspunsul venit în grabă, ca nu cumva să strice simetria unui dialog mecanic, m—a rechemat mai tîrziu, avertizîndu—mă că am trecut peste (cel puţin) un paradox. Nimic a fost replica dată într—o dimineaţă de un prieten inginer pe care l—am interogat ce mai face, pentru ca un minut mai tîrziu să aflu că, lucrînd de cîteva luni la nu mai ştiu ce soluţie tehnică ce se încăpăţîna să se lase sedusă, făcînd să i se împotmolească o importantă inovaţie, a izbutit, în sfîrşit, după o noapte febrilă, să găsească ce căuta. De prisos să mai adaug că, în clipele acelea, pentru el nimic însemna totul — dacă nu şi ceva pe deasupra...
—Ce mai faci ?
—Nimic.

Nu văd cum ar mira pe cineva acest răspuns aflat din gura savantului care a primit un mare premiu, în chiar ziua cînd s—a petrecut excepţionalul eveniment, sau auzit ca unic cuvînt rostit (după o prealabilă ridicare din umeri menită să accentueze cea mai candidă mirare apărută în privire) de omul care, cu puţin timp înainte, a descoperit, să zicem, remediul cancerului.

De unde, logic, concluzia că acest nimic este, pe cît de frecvent, pe atît de rafinat, un mod de a nu ne lăsa în suferinţă biata modestie, virtute — în ciuda părerii unora — cu destulă căutare încă.

Am deveni prizonierii unei roze subiectivităţi, dacă n—am recunoaşte că acelaşi nimic este departe de a fi pentru unii o metaforă. Întrebîndu—l recent ce mai face pe un tînăr care a avut (să—i folosesc şi eu expresia favorită) „neşansa" de a cădea la examenul de admitere la facultate şi răspunzîndu—mi : „Nimic", l—am rugat să—mi „traducă" cuvîntul, fiind incapabil să ghicesc care dintre înţelesuri i—a atribuit. Vreau să spun că, obişnuit cu oameni pentru care nimic poate însemna o gamă infinită de preocupări, voiam (sincer) să ştiu cu ce se ocupa în urma eşecului. Se pregătea pentru concursul la o şcoală medie tehnică, intrase undeva în producţie, reîncepuse învăţătura pentru a evita o surpriză neplăcută şi în anul viitor... Mă rog, simţeam nevoia unei precizări. Mi—a repetat că nu face nimic — nimic în sensul primar şi cel mai concret al cuvîntului. Adică : stă. Adică : este întreţinut de familie. Adică : nu roşeşte deloc că la aproape 20 de ani se complace în a tăia frunze la cîini. Adică, detaliat : se trezeşte din somn la ora cînd alţii încep să şi simtă efortul depus într—o bună parte a zilei de muncă, pleacă să sprijine grilajul bulevardului, să soarbă o cafea între o discuţie despre fotbal şi una despre noutăţi cinematografice, apoi iarăşi somn, un somn adînc, reconfortant (după ce ?)
—Ce mai faci ?
—Nimic.

Un nimic trist. Un nimic gol. Un nimic incapabil să se prefacă într—o metaforă, rămînînd un cuvînt închis, lipsit de maleabilitate, nesociabil.
Un nimic care ne îngrijorează.

«A FI MODERN»

Aţi observat (nu mă îndoiesc) că, de la o vreme, expresia „a fi modern" a intrat în vocabularul diurn, lipsind rareori dintr—o discuţie cu un cît de vag (sau numai bănuit) caracter elevat, tinzînd să preia în conversaţii locul deţinut în geanta şoferului de cheia universală, ambiţionîndu—se parcă să facă ordine prin idei, prin orice fel de idei. Nimic mai normal, dacă expresia ar vehicula sensurile care au impus— o iniţial, dacă, deci, ar defini acel tonic deziderat al unui individ în cazul nostru, al unui tînăr — de a ţine în permanenţă pasul cu epoca sa, de a fi receptiv la tot ce e nou şi impus ca o consecinţă a dezvoltării societăţii, de a milita, conştient şi perseverent, pentru promovarea ideilor ce înnobilează un timp propice progresului, civilizaţiei.

Dar, în destul de multe cazuri, nici vorbă de aşa ceva. A fi modern, într—o recentă şi nu puţin răspîndită accepţie cotidiană, nu desemnează, vai, nici pe departe acea atitudine lucidă asupra raportului individului cu vremea şi colectivitatea sa, ci este aceea ce s—ar numi de bonton, măsurînd pur şi simplu capacitatea unora de a fi mai snobi decît alţii, de a prelua într—un mod necritic, mărturisind cel puţin lipsa maturităţii, tot ce se poartă, la propriu şi la figurat, pe aiurea.

Ca atare, un licean a cărui vastă experienţă de viaţă, chiar povestită cu risipă de amănunte, abia ar reuşi să acopere spaţiul unui caieţel de teză, scrie versuri despre deşertăciunea—deşertăciunilor şi zădărnicia—zădărniciilor. Mai mult ca sigur că el ar fi tentat să—şi mărturisească prima dragoste, să—şi etaleze surîsul unei prime biruinţe sau să—şi reproşeze primul insucces, dar aşa ceva nu e... modern!

Ca atare, o proaspătă studentă, încă emoţionată de faptul că s—a descoperit pe lista admişilor la facultate, păstrînd încă pe buletinul de identitate fotografia înfăţişînd—o cu codiţe sau cu părul s'trîns în bentiţa albă a uniformei şcolare, declara unui reporter al televiziunii că — am reţinut cu exactitate cuvintele şi le citez întocmai — „o anihilează senzaţia că a trăi înseamnă a face permanent ucenicie, că viaţa se compune din veşnice acumulări..." Mai mult ca sigur, dacă şi—ar fi propus un minut de sinceritate, ea s—ar fi grăbit să spună că singura raţiune a vieţii ei de studentă este aceea de a învăţa, de a acumula, că abia îşi stăpîneşte bătăile inimii în preajma unui examen mai dificil, că—i vine să danseze de bucurie cînd, învăţînd, acumulînd, izbuteşte să satisfacă exigenţa şi severitatea unui profesor. Dar aşa ceva, vedeţi, nu, nu e... modern !

Pentru o categorie de tineri — nu atît de numeroasă încît să tragem, pripiţi, cine ştie ce semnale de alarmă, dar nici atît de redusă încît s—o ignorăm — a fi modern înseamnă a fi... altfel decît toată lumea, afişînd o originalitate (sic !) încărcată de ostentaţie, maimuţărind nişte poze şi, hai să le spunem aşa, „principii de viaţă" vechi cel puţin de cînd există pe pămînt semidoctismul şi opacitatea.

Ceea ce mă miră este că prea puţin şi mult prea rar li se spune acestora adevărul care trebuie să—i dezarmeze înainte de toate : că ceea ce cred ei a fi „modern" nu mai gustă nici moliile, sînt banalităţi pe care cafeneaua de altădată le—a... fumat de mult.

Aşa, probabil, se face că un foarte tînăr semnatar al unei scrisori adresate subsemnatului îmi reproşează astfel ceea ce numeşte el „lipsă de înţelegere în legătură cu nişte fenomene fireşti" :

„Vă deranjează fetele care fumează ? (Mă deranjează şi băieţii, n.a.) Vă deranjează că, la concerte, batem din picioare în loc să aplaudăm ? (Cumplit mă deranjează, n.a.) Vă deranjează..." şi urmează alte cuvinte asemenea „fenomene fireşti", scrisoarea încheindu—se cu observaţia : „Cum de nu vă daţi seama că toate acestea înseamnă a fi modern ?"

Răspund : lăsînd deoparte... deranjul, nu izbutesc să văd ce poate fi modern în nişte simple jocuri de—a gravitatea şi de—a filozofia, de care, sub numele de poezii, s—au plictisit cititorii revistelor dinaintea primului război mondial : de ce e atît de modern să fumezi la o vîrstă fragedă, cînd chiar din secolul al XVI—lea un medic francez sfătuia împotriva prizării sub orice formă a tabacului, „o otravă nici nu vă imaginaţi cît de perfidă, putînd să doboare nu numai oameni, dar chiar şi cai" ; ce—o fi modern să înlocuieşti aplauzele cu bocănitul ghetelor, cînd, dacă nu mă înşel, cronicarul lui Magellan descoperea acest obicei la primitivii din nu mai ţin minte care insulă din Pacific.

Păi, dacă acestea sînt semne ale imperativului „a fi modern", ale cui semne or fi acestelalte (dau cîteva exemple la întîmplare) :

1. Extraordinara atracţie a matematici.
2. Tentaţia specializării dusă pînă la perfecţiune.
3. Aviditatea de a ne informa.

4. Participarea spontană şi creatoare la amplele colocvii ale societăţii.
5. Creşterea responsabilităţii în faţa actelor etice etc, etc.

Nu cumva acestea din urmă — alături de nenumărate altele probînd frenetica dorinţă a omului de a— şi înfrumuseţa propriul destin — ar defini un spirit modern ?
Nu ezit să spun că DA.

ORIGINALITATE ?

De unde să—l apuc ? Am — şi nu din vina mea — senzaţia că ori de unde aş încerca, ar începe să se destrame ca o flanea de lînă. Mă lăsă — şi iar n—am nici o vină — să cred că e în întregime vulnerabil. Nu—i, desigur. Este, poate, un tînăr cumsecade, ceea ce numim un „băiat bun" în cea mai mare parte a timpului, în cele mai multe manifestări. Student, s—ar putea să fie şi printre primii, tot aşa cum nu—i obligatoriu să—l găsim printre ultimii. Muncitor, ori funcţionar, îşi vede de treabă şi numai schematizînd am putea trage concluzia că maistrul sau şeful stau toată ziua cu gura pe el, reproşîndu—i cîte ceva, moralizîndu—l. Ţine însă morţiş să apară în faţa noastră ca un original. Şi într—un fel izbuteşte : ne devine antipatic, cînd are toate şansele să ne cucerească întreaga simpatie.

Un timp — o, sfîntă naivitate ! — l—am crezut sincer, frămîntat de gîndul autoperfecţionării. Vreau să spun că n—am îndrăznit niciodată să—i minimalizez dreptul de a privi fără plăcere oamenii şterşi, banali, lipsiţi de personalitate, ori etalînd una de doi bani. Mi—am zis că, fugind pe bună dreptate de asemenea „modele", s—a trezit în chipul cel mai firesc căutîndu—şi propria originalitate — şi de aici pînă la greşeala de a o descoperi în atitudini formale, periferice, n—a fost decît un pas. Pasul pe care el, pripit, l—a făcut. Aş ! Meditînd, aşa cum presupuneam, nu putea să nu ajungă la concluzia că originalitatea este, în primul rînd, o problemă de fond, rezultînd din cantitatea şi, deopotrivă, din calitatea cunoştinţelor acumulate, din direcţia înclinaţiilor şi excluzînd recurgerea la efecte exterioare pe care, de altfel, omul înţelept nici nu le numeşte „originalităţi", ci de—a dreptul extravaganţe, dacă nu chiar şi mai de—a dreptul : scălămbăieli. Nu. El n—a ajuns un — să—l mai numesc încă aşa — „original", pentru că a refuzat să devină un ins banal, iar refuzul i l—a impus un îndelungat solilocviu pe teme de psihologie. Pur şi simplu doreşte să ne epateze. Şi a ajuns repede şi fără frămîntări la această idee. A încercat şi a văzut că—i merge. Că unii — şi din păcate, nu puţini — nu numai că îl acceptă aşa, dar îi consideră manifestările (citiţi totuşi : scălămbăielile) ca pe nişte produse ale unei alerteţe spirituale şi inteligente, ca pe nişte luări de poziţie neconformiste, expresii ale unei personalităţi originale. Şi el — las la o parte mănuşile — nu—i decît un impertinent.

Se urcă în troleibuz şi cere în gura mare :

— *Un bilet, dar mai în faţă !* Fumează în locurile unde afişele ne invită să nu aprindem ţigara. Dacă la teatru, pe scenă, rolul cere unui actor să—şi întrebe partenerul cît e ceasul, răspunde el din sală :

— *Al meu e nouă şi zece !* La cinema citeşte cu glas tare titlurile filmului, scuzîndu—se că a rămas cu obiceiul ăsta din clasa întîi. Te acostează în cofetărie şi îţi propune să semnezi împreună cu el o moţiune împotriva doboş—tortului :

— *Ori să—l facă cu dungile pe verticală, ori să nu—l mai facă deloc !* Îţi striveşte bătătura şi tot el te interoghează :

— *Căutaţi ceva sub talpa mea ?* îi atragi atenţia că e cam devreme pentru el să folosească bancheta rezervată bătrînilor într—un vehicul de transport în comun şi—şi consultă cronometrul :

— *Nu mi se pare devreme. E o oră acceptabilă!* Surprins fără bilet, îl sfătuieşte pe controlor să se apuce de altă treabă.

— *Vezi, poate găseşti o meserie cinstită!*

E ridicol şi (foarte adesea suportat) se crede interesant.

E deşucheat (termen pe care dicţionarul îl traduce prin deşănţat, ieşit din limitele bunei—cuviinţe) şi (prea rar pus la punct) se crede spiritual.

E prost crescut (uneori foarte, foarte prost) şi se pretinde un original, ţine cu tot dinadinsul să ne apară un original şi nu reuşeşte decît să ne dea senzaţia că, ori de unde l—am apuca, ar începe să se destrame ca o flanelă de lînă, că—i în întregime vulnerabil. Şi nu—i aşa. Ştiu că nu—i aşa. Are, desigur, destule merite, nu—i lipsit de calităţi. Este însă singurul vinovat că—l cred, că—l credem astfel.

I—aş sugera un minut de adevăr cu el însuşi, un răspuns sincer la întrebarea : cu ce s—a ales, cu ce se alege din toate aceste bufonerii ? Pentru că, pînă şi cei mai tentaţi să—l răsplătească cu un surîs de—o clipă, în ultimă instanţă, îl etichetează tot drept un măscărici şi nimic mai mult.

L—am întîlnit o dată aşa cum mi—ar plăcea să—l întîlnesc mereu : întîmpinat cu proteste, pus la punct, anihilat de replici drastice.

Arăta jalnic.

N—am avut atunci să—i dau o oglindă. O fac acum.

MEMENTO

Memoria este aceea cu care uităm, reflecta, cu umoru—i irezistibil, Mark Twain, încurajîndu—ne parcă să cutezăm o transmisie pe aceeaşi lungime de undă a paradoxului, constatând, la rîndu—ne, că uitarea este ceea ce, din cînd în cînd, ne mai împrospătează memoria...

Căci, să recunoaştem, ce ne—am face dacă n—ar exista această „neputinţă momentană de a ne aminti ceva", cum, atît de agreabil pentru uituci şi atît de eufemistic pentru uitucie, defineşte lapsus—ul dicţionarul nostru de neologisme ? Acaparaţi de importantele sau măruntele ocupaţii cotidiene, cînd oare, dacă n—am uita anul prăbuşirii Cartaginei ori al bătăliei de la Cannae, am mai deschide istoria antică ? Şi cînd, dacă nu l—am confunda o clipă pe Hipocrat din Chios cu Hipocrat din Kos, am mai răsfoi cu febrilitate paginile roz ale bătrînului „Larousse" ?

Am — şi cred că nu—s singurul — destule momente cînd nu ştiu cum să—mi mai dovedesc gratitudinea faţă de această benignă amnezie, care ne strecoară în suflete o nesiguranţă tonică, ne constrînge să apelăm de urgenţă la ajutorul enciclopediilor şi al amicilor recunoscuţi ca posesori ai unei memorii prodigioase, pentru a ne aminti ceva ce ni se pare că nu ne e îngăduit să uităm ceva fără de care sîntem parcă mai săraci, mai singuri, mai trişti.

Nu ascund că mă hazardez în asemenea afirmaţii cu un scop precis şi că acesta e cu totul altul decît o agreabilă, poate, cozerie în jurul lapsus—ului. M—a vizitat ieri un prieten inginer la o mare uzină bucureşteană. Tuna şi fulgera împotriva celor care — după expresia lui — chiulesc de la lucru (l—am urmărit atent şi timp de cîteva ceasuri n—a pronunţat niciodată *lipsesc)* afectînd îndeplinirea producţiei, încurcînd treaba altora, constituind subiectul de discuţie numărul unu al şedinţelor de toate categoriile şi la toate nivelele etc. Furtuna pe care o isca, povestind, amicul meu se transforma într—un autentic uragan atunci cînd amintea că o bună parte a chiulangiilor încearcă să—şi motiveze absenţele invocînd o formă sau alta de amnezie. De pildă : (cu candoarea fostului copil, căci de !, toţi am fost copii !) — Am uitat să pun ceasul să mă trezească şi, dacă tot am întîrziat, mi—am zis că... Sau : (senin, scuza părîndu—i—se de un firesc inatacabil) — Am uitat în ce schimb sînt şi... Sau, în sfîrşit : (oameni sîntem, trebuie să ne înţelegem, ce Dumnezeu ?) — Am uitat, şefule, se întîmplă !

Iată—ne în faţa unor amnezii — ca să le numim totuşi astfel — cu un acut caracter malign pentru cei ce suferă de ele şi, din păcate, nu numai pentru ei, conchidea amicul meu, constatînd că mai sînt multe de făcut spre a reaminti unor semeni de—ai noştri că viaţa este în egală măsură alcătuită din drepturi şi obligaţii, memoria lor, vai !, ce ciudat !, funcţionînd ireproşabil la capitolul drepturi, lapsus—urile resimţindu—le doar în privinţa obligaţiilor. Da, a le reaminti, acesta e cuvîntul, pentru că au avut timp berechet să afle pînă acum. A le reaminti — şi pentru că atari lapsus—uri nu te trimit nici la dicţionare, nici la enciclopedii, deşi, cu riscul unei mai lungi paranteze, voi observa că un absent nemotivat o singură zi de la lucru ar putea descoperi, să zicem, într—o lucrare de sinteză despre activitatea creatoare a colectivităţii noastre, că în acea zi, în lipsa sa şi, daţi—mi voie să subliniez, fără ca el să aibă cel mai mic drept să se mîndrească cu aceasta, România a produs energia electrică a unei luni întregi din 1938, de 20 de ori mai multă fontă, de 15 ori mai mult oţel, de patru ori mai multe ţesături şi de aproape 13 ori mai multe perechi de încălţăminte, decît cu trei decenii în urmă[1] , că... A le reaminti, dar, mai cu seamă, a găsi mijloacele de a—i convinge că acestea nu sînt lucruri care pot fi uitate !

O fi memoria, cum spunea omul de spirit, aceea cu care uităm, însă cînd e vorba de obligaţiile noastre cetăţeneşti, în ciuda faptului că afirmaţia nu mai are sarea şi piperul aforismului, ci se construieşte dintr—un adevăr lipsit de veleitatea de a epata, memoria este aceea cu care ne amintim.

Ne amintim că munca, reprezentînd trăsătura definitorie a omului, presupune, în societatea noastră, o atitudine de înaltă moralitate faţă de profesia aleasă, faţă de colectivul şi întreprinderea în care lucrăm.

Ne amintim că munca, transformată, în condiţiile civilizaţiei noastre, într—o chestiune de demnitate, amendează orice atitudine încurajînd lenea, dezinteresul, chiulul.

Ne amintim — în sfîrşit, şi ca să nu părăsim fără a ne lua rămas bun de la zona aforismelor — că mai

---

[1] Conform datelor comparative din perioada 1968—1970.

„sînt pe lume şi lucruri pe care nu memoria ni le păstrează ori ni le

risipeşte, ci conştiinţa"... Şi cum nu—mi mai aduc aminte cui aparţin aceste cuvinte, iată, bucuros că izbutesc s—o fac, mîndru, dacă pot să spun aşa, de lapsus—ul meu, aşteptîndu—l şi dorindu—l parcă, alerg să consult o enciclopedie şi mă opresc fericit la numele lui Marcus Annaeus Seneca !

LOGICĂ

Bunul meu dascăl de logică (ţin minte cum, meloman pătimaş, îşi alerga degetele lungi pe lemnul catedrei, continuînd probabil o fugă începută pe claviatura de fildeş a pianului de acasă) mă notase cu un doi minus pentru faptul că, într—o zi de toamnă, am avut impertinenţa să—i servesc drept exemplu de contradicţie aparentă situaţia de a fi prezent şi în acelaşi timp absent, ilustrînd—o cu propria sa persoană care se află numai aparent în clasă, practic găsindu—se într—un fotoliu al unei săli de concert...

Nici n—am ştiut cit de bine îmi va prinde cocoşatul acela de doi precedat de cratima unui minus ! Datorită lui, lecţia despre contradicţia aparentă o mai ţin minte şi azi. Rîndurile de faţă se vor o dovadă.

În aparenţă, nu poţi fi prezent undeva fiind absent.

Şi totuşi...

Intri pe la opt şi un sfert, opt şi douăzeci într—un magazin care se deschide la opt. Tînăra vînzătoare e prezentă. Vreau să spun că trupul ei se află acolo unde funcţia şi orarul unităţii o obligă să se afle. Din clipa în care însă cutezi să—i ceri ceva, constaţi cu surprindere că aparenţa ţi—a jucat o farsă. în spatele tejghelei nu—i nimeni. Dacă ar fi cineva, fata aceea ar trebui să te întrebe ce doreşti, ar trebui să te servească. Dar privirea ei îţi adresează mut : „Ai căzut din pat dis—de—dimineaţă şi—ai venit direct aici !" Favoarea de a—ţi vorbi este mult prea mare şi, de aceea, cînd ai fericirea să ţi se facă, trebuie să te mulţumeşti cu : „Abia am luat în primire" sau : „Încă nu vindem". Te retragi fără replică.

Ţi se fixează o oră de audienţă la — să spunem — mai marele serviciului de spaţiu locativ dintr—un sector. Fireşte, te prezinţi cu cea mai englezească punctualitate. Te întâmpină tînăra secretară : „Tovarăşul X e aici, dar abia a venit şi încă nu primeşte !" I se pare că nici un alt răspuns nu poate fi mai raţional. Pentru ea e limpede ca bună ziua că, dacă tovarăşul X abia a venit, înseamnă că el nu te va primi. Dar întregul tău edificiu logic se prăbuşeşte ca un castel de cărţi de joc. Mai curînd crezi că n—ai auzit bine ce ţi s—a spus şi ceri permisiunea să—l aştepţi pe tovarăşul X pînă va veni. Fata se enervează (tot ea, săraca !) : „Dar e aici, am vorbit româneşte, tovarăşul e aici, dar nu primeşte !" Zîmbeşti compătimitor : „Biata de ea... atîtea telefoane... atîtea cafele... atîţia kilometri de lînă împletită... a ajuns—o şi pe dînsa astenia", în spatele uşii nu poate fi tovarăşul X. E biroul gol, nu stă nimeni pe impunătorul scaun pe care, grijulie, femeia de serviciu îl şterge în fiecare dimineaţă de praf. Dacă ar fi cineva, omul acela ar trebui să te primească, el însuşi doar a fixat orele de audienţă, el însuşi ar trebui să fie cel dintîi care le respectă.

Aştepţi în tăcere. O, dacă aş mai fi într—a şaptea de liceu, cu cîtă nerăbdare aş aştepta întîlnirea cu profesorul muzician, visînd la un zece mare şi roşu, ca un zmeu înălţîndu—se dincolo de nori şi poate chiar dincolo de propria fantezie !

A fi prezent şi totodată absent.

Contradicţie aparentă.

Nu. Totul e logic, totul e posibil.

De altfel, ca şi întrebarea : pînă cînd ?

«OM DE OPINIE»

Limbajul argotic, atît le plastic şi de pitoresc (în ciuda pedanţilor), creatorul — pe vremea lui nenea Iancu — al măgulitorului epitet „tip levent" şi — în anii noştri — născătorul admirativului „băiat de comitet" şi—a mai adăugat la zestrea expresiilor, degajînd simpatie faţă de comportarea cuiva, încă una : „om de opinie" !

întreb la o uzină bucureşteană despre un tînăr ajutor de maistru. Cîţiva dintre colegii săi de generaţie şi de muncă mi—l laudă fără pic de economie la superlative şi, ca o încoronare, adaugă : — E om de opinie !

Mă reîntîlnesc cu expresia peste două săptămîni la o întreprindere braşoveană, în acelaşi context, apoi, peste alte cîteva, o regăsesc pe meleaguri gorjene, într—o foarte plăcută companie de adjective hărăzite să dea măsura meritelor unui tehnician constructor.

Îmi place cum sună. însumează şi clasicul „om de caracter", şi sobrul „demn", şi mai rarul „intransigent", dar un aer al ei şi numai al ei îi conferă o rezonanţă distinctă — i—aş zice chiar personalitate — cuceritoare printr—o sinceritate şi o simplitate care, înainte de toate, n—au uitat că sînt cuvinte din familia prieteniei, acea prietenie „la cataramă" peste care totdeauna pluteşte un surîs, ca s—o apere de convenţii şi constrîngeri.

„Om de opinie" — într—o încercare de definiţie sugerată de cei care mi—au făcut cunoştinţă cu epitetul — înseamnă a fi acel om decis să ducă la capăt hotărîrile sale şi ale colectivului său, gata să apere aplicarea acestor hotărîri împotriva propriei inconsecvenţe ori lipsei de dinamism a altora, opunîndu—se inerţiei ori rutinei, cu răbdare şi calm, convins că nu deţine monopolul absolut al echităţii şi justiţiei. Toate acestea şi încă ceva în plus : surîsul sănătos al omului optimist, al omului care, în şedinţe sau în altfel de discuţii despre munca sa şi a colectivului său, nu schimbă salopeta cu haina de gală, nu—şi studiază poziţia şi gesturile după statuile oratorilor antici, nu—şi caută cuvintele în dicţionarul de neologisme şi nu—şi modelează frazele după tipic avocăţesc, ci rămîne el, el cel de toate zilele, tovarăşul, prietenul, sincerul, neconformistul, suferind pentru lucrurile care merg prost şi pentru oamenii care le fac să meargă prost, bucurîndu—se pentru succese şi admirînd, lipsit de invidie, pe cei cărora li se datorează succesele.

„Om de opinie" ! Frumos sună. Mai ales cînd îl auzi rostit despre un tînăr.

Şi mi—a fost dat să—l aud de mai multe ori, în uzine aflate la sute de kilometri unele de altele, adresat unor tineri care, deloc întîmplător, se făcuseră cunoscuţi printr—un efort ce—i situa în primele rînduri ale bătăliei producţiei din întreprinderile lor. Epitetul „om de opinie" li se acorda ca un corolar al activităţii creatoare, dar şi (mai abitir) ca un fel de geneză a acesteia. Recomandările arătau cam aşa: „Ce—i al lui e al lui ! E om de opinie ! Dacă nu merge ceva cum trebuie, nu se mulţumeşte doar cu explicaţii. Răscoleşte, scormoneşte, află unde—i buba, e în stare să meargă şi pînă la Dumnezeu ca să îndrepte lucrurile, are ambiţie şi nu lasă treaba la jumătate, nu—şi găseşte liniştea pînă cînd nu vede problema rezolvată. Dar nu face, dom'le, nimic, cum se zice, în duşmănie, asta—i viaţa lui, se aprinde pentru că nu poate trăi altfel, se bate pentru că aşa e învăţat, la el totdeauna găseşti un zîmbet şi un cuvînt bun".

„Om de opinie" ! Cît de tonic, cît de însufleţitor şi dacă mi se permite o preferinţă de ordin estetic, cît de rotund, colorat şi echilibrat sună acest epitet, chit că nu l—a zămislit limbajul literar, ci cel convenţional al argoului ! Nu—mi pot ascunde convingerea că simpla pătrundere a acestei expresii în limbajul diurn atestă existenţa unui fenomen social, „oameni de opinie" nu se numără pe degete, ci reprezintă o colectivitate numeroasă şi puternică, democratismul vieţii noastre socialiste cultivîndu—l şi promovîndu—l cu aleasă grijă.